

Infoühiskond Eesti kohalikes omavalitsustes

ARUANNE

Vastavalt lepingule 7-4.1/06/33,
sõlminud Riigikontroll ja E-riigi Akadeemia SA 24.03.2006

Sisukord

Eessõna	3
KOHALIKE OMAVALITSUSTE VEEBILEHTEDE UURING	5
I. Uuringu eemärk	5
I. Uuringu eemärk	6
II. Metoodika.....	6
A. Avaliku teabe seadus	6
B. Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus	9
C. Digitaalallkirja seadus	10
III. Veebilehtede analüüsi tulemuste esitamine	10
IV. Kokkuvõtlikud andmed ja analüüs	10
A. Avaliku teabe seadus	11
1. Veebilehtede käideldavus	11
2. Kohaliku omavalitsuste põhidokumendid veebis	12
3. Teave avaliku teenistuse kohta	13
4. Kodanike teenindamise teave	14
5. Dokumendiregister.....	15
6. Muu oluline avalik teave.....	16
B. Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus	17
1. Teave volikogu kohta.....	17
2. Teave valla-/ linnavalitsuste kohta.....	18
3. Kogukonna teave	19
4. Interaktiivsed vahendid.....	20
C. Digitaalallkirja seadus	22
V. E-teenused kohalikes omavalitsustes	23
VI. Kokkuvõte.....	24
KOHALIKE OMAVALITSUSTE IKT-POTENTSIAALI UURING	26
I. Uuringu eemärk	26
II. Metoodika.....	27
III. Kokkuvõtted.....	28
Omavalitsuste varustatus arvutitega.....	28
Arvutite varustatus Interneti-ühendusega	28
IKT-organisatsioon	29
IKT personal ja hoolduslepingud	29
Veebi haldamine	29
Arengukava	30
IKT-arengukava.....	30
Riistvara ja tarkvara	31
Finantseerimine.....	36
Infoühiskonna areng.....	37
IV. Järeldused	46
V. Kokkuvõtteks	53
BEGIXI ENESEHINDAMISANKEEDI ANALÜÜS.....	54
I. Uuringu eemärk	54
II. Metoodika.....	55
III. Eneseanalüüsi tulemuste esitamine.....	57
IV. Kokkuvõtlikud andmed ja analüüs	58

Eessõna

Demokraatlik ja hästi arenenud kohalik omavalitsus on tänapäevase demokraatliku ühiskonna üheks alustalaks. Täpselt nii tugev kui on kohalik omavalitsus, on ka riik tervikuna.

Eesti on olnud infoühiskonna arendamisel üks maailma juhtivaid riike. Juurutatud lahendused ja infoühiskonna programmid on meid riigi viieteistkümnenda aasta jooksul muutnud endisest Nõukogude Liidu osast edukaks turumajanduslikuks riigiks Euroopa Liidu koosseisus. Samas ei tohi me lasta end edusammudest uinutada. Lõhe edukamate ja vähem edukate omavalitsuste vahel on veninud ohtlikult suureks ka infoühiskonna arengus. Riigi ja omavalitsuste koostöö mehhanismid info- ja kommunikatsioonitehnoloogia alal on hägusad. On palju häid initsiatiive, kuid puuduvad selged finantsmehhanismid.

Samuti on infoühiskonna arendamisel ülimalt oluline kodanike kaasamine otsustusprotsessidesse. Eesti seadused jt õigusaktid panevad avalikule sektorile, sh omavalitsustele suure hulga ülesandeid informatsiooni avalikustamise osas, eriti kodu- lehekülgede kaudu. Samas on seaduste täitmise praktika väga erinev.

Käesolev uuring **“Infoühiskond Eesti kohalikes omavalitsustes”** (omavalitsuste infotehnoloogiline arengutase; omavalitsuste tegevus Interneti kättesaadavuse parandamisel elanikkonnale ja ettevõtetele; teenuste osutamine elanikele ja ettevõtetele IKT-vahendite abil; seadustest tulenevate kohustuste täitmine; koostöö riigi institutsioonidega; ettepanekud edasisteks sammudeks) on valminud Riigikontrolli tellimusel E-riigi Akadeemia (eGA) poolt.

Uuringu ülesandeks oli fikseerida tänane olukord ning anda soovitusi edasisteks tegevusteks. Kohalike omavalitsuste veebide uuringu korraldasid E-riigi Akadeemia poolt Liia Hänni, Nele Leosk ja Annela Kiirats. Veebide uuringu tulemuste kokkuvõtte sõnastas Liia Hänni, eGA e-demokraatia programmi direktor. Kohalike omavalitsuste BEGIX-metoodika kohase enesehindamise valmistas ette, viis läbi ning sõnastas järeldused Annela Kiirats. Kohalike omavalitsuste IKT-potentsiaali uuringu valmistasid ette Arvo Ott, Annela Kiirats ja Hannes Astok koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi riigi infosüsteemide osakonnaga (RISO). Uuringu kokkuvõtte sõnastas Hannes Astok. Ankeetid töötles ja konsolideeris Ivar Odrats. Kogu uuringu metoodika ning lõppjäreldused töötas läbi projekti juhtrühm koosseisus Liia Hänni, Arvo Ott, Hannes Astok ja Ivar Tallo. Projekti üldjuhiks oli Hannes Astok, E-riigi Akadeemia kohaliku omavalitsuse programmi direktor.

Tahame siinkohal tänada töö tellijat Riigikontrolli sõbraliku ja koostöövalmi suhtumise eest uuringu teostamisse. Uuringu käigus toimunud aruteludel Riigikontrolliga oli eGA jaoks suur väärtus, mis aitas uuringu korraldajatel mõista oma töö olulisust ning täpsustada vajalikul määral uuringu fookust. Siinkohal edastab E-riigi Akadeemia uurimisrühm oma siirad tänusõnad Rein Harjole, Marko Palole, Krista Aasale, Mihkel Oviirile ning teistele Riigikontrolli töötajatele.

Käesoleva uuringu tulemused ei pretendeeri lõplikule tõele. Ka uurimise käigus muutus uuritav objekt – kohalik omavalitsus ja tema veebikeskkond – oluliselt paremaks. Nii tuleb käesolevat uuringut käsitleda kui olukorra peegeldust just

selliselt, nagu uurijad sel ajahetkel oma parimast äratundmisest lähtuvalt näha oskasid.

Loodame, et käesolev uuring ning sellest tehtavad järeldused aitavad Eesti riigil ja omavalitsustel harmooniliselt areneda ühise eesmärgi, elanike, ettevõtete ja kodanikeühenduste parema teenimise nimel.

Ivar Tallo

E-riigi Akadeemia direktor

15.06.2006

I OSA

KOHALIKE OMAVALITSUSTE VEEBILEHTEDE UURING

I. Uuringu eemärk

Riigikontrolliga sõlmitud lepingu järgi oli üheks ülesandeks uurida kohalikele omavalitsustele seadusega kehtestatud veebilehete pidamise ja Interneti kaudu informatsiooni edastamise nõuete täitmist ning selle alusel hinnata kohaliku võimu suutlikkust rakendada kaasaegse IKT võimalusi elanikkonna paremaks teenindamiseks ja otsustusprotsessidesse kaasamiseks.

II. Metoodika

Kokkuleppel Riigikontrolliga on analüüsi alla võetud järgmistes seadustes sisalduvad veebilehete pidamise ja informatsiooni avalikustamise põhimõtted:

- A. Avaliku teabe seadus (AvTS)
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=921835>
- B. Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus (KOKS)
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=910966>
- C. Digitaalallkirja seadus (DAS)
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=694375>

Seadustest tulenevate nõuete täitmise kindlakstegemiseks on koostatud uuritavate tunnuste loetelu eesmärgiga määrata selle olemasolu või puudumine kohaliku omavalitsusüksuse veebilehel. Tunnuse olemasolu korral on lisas 1 esitatud tabelites kodeering 1, selle puudumisel 0 (tabelid MS Exceli formaadis). Näiteks kui seadus nõuab dokumendiregistri avalikustamist veebilehel, siis dokumendiregistri olemasolu tähistab 1 ja selle mitteolemist 0.

E-teenuste hindamisel on aluseks võetud Euroopa Liidus kasutusel olev e-teenuste 4-tasemeline jaotus (<http://europa.eu.int/idabc/servlets/Doc?id=19528>):

1. Teabeteenus
2. Blanketiteenus
3. Veebivormi teenus
4. Võrguteenus

A. Avaliku teabe seadus

1. Veebilehe olemasolu (AvTS, § 56 lg 2)

Selle sätte kohaselt pidid kohalikud omavalitsused alustama seaduse nõuetele vastavate veebilehete pidamist 2002. a 1. märtsist, seega rohkem kui 4 aastat tagasi. Veebilehe leidmiseks kasutati e-riigi portaali <http://www.riik.ee/et/omavalitsused/> URL-aadresse, vajaduse korral korraldati katset veebileht avada erinevatel päevadel, sest juurdepääs veebilehele võis olla takistatud serveriprobleemide tõttu. Mõningatel juhtudel osutus e-riigi portaali teave vananenuks ja veebilehe leidmiseks oli vaja kasutada erinevate otsingumootorite abi.

2. Teave veebilehe uuendamise kohta (AvTS, § 32 lg 2)

Säte kohustab teabevaldajat märkima veebilehele iga dokumendi avalikustamise kuupäeva, samuti informatsiooni, millal teave veebilehel on uuendatud. Veebilehete analüüsil kontrolliti, kas avalehel on olemas kokkuvõtlik teave veebilehe sisu

uuendamise kohta; seaduse nõue on loetud täidetuks ka juhul, kui veebilehel on päevakajalised uudised/teated koos kuupäevaga.

3. Teabevaldaja ülesannetega seotud avalik teave (AvTS, § 28 lg 1)

Säte sisaldab ulatusliku loetelu teabeliikidest, mida riigiasutused ja kohalikud omavalitsused on kohustatud veebilehtedel avalikustama. Sellest loetelust on vaatluse alla võetud järgmine otseselt kohalikke omavalitsusi puudutav osa:

3.1. Riigi ja **kohaliku omavalitsuse üksuste** üldistav majandusstatistika ja -prognoosid (AvTS, § 28 lg 1 p 1). Otsing on teostatud, püüdes leida veebilehe sisukavast märksõnu “majandusstatistika” ja “majandusprognoosid” ning otsingumootori olemasolul seda kasutades. Vastava teabe tingimusteta olemasolu kõigis kohalikes omavalitsustes ei saa eeldada, seetõttu ei pruugi negatiivne tulemus sisaldada hinnangut AvTS-i nõude täitmisele.

3.2. Riigi- ja **kohaliku omavalitsuse asutuste ning nende struktuuriüksuste** põhimäärused (AvTS, § 28 lg 1 p 3). Need dokumendid on eeldatavalt olemas kõigis kohalikes omavalitsustes. Otsingut on teostatud avalehel ning 1. ja 2. tasemel sisukava alusel.

3.3. Riigi- ja **kohaliku omavalitsuse asutustele** esitatavate avalduste ja muude dokumentide vormid ning nende täitmise juhendid (AvTS, § 28 lg 1 p 4). Kontrollitud on vastava rubriigi olemasolu sisukavas (2. tasand kaasa arvatud) ja ka tegelikku dokumendivormide olemasolu. Vormide arvu ei ole registreeritud.

3.4. Riigi ja **kohaliku omavalitsuse** ametnike ametijuhendid (AvTS, § 28 lg 1 p 5). Teavet on otsitud nii sisukava alusel kui ka konkreetse ametnikuga seotud failidest.

3.5. Riigi- ja **kohaliku omavalitsuse asutuste** koosseisud ja neis asutustes ette nähtud ametikohti täitvate ametnike ees- ja perekonnanimed, haridus ja eriala, telefoninumbrid ning elektronpostiaadressid (AvTS, § 28 lg 1 p 6).

3.6. Riigi- ja kohaliku **omavalitsuse asutuste** töötulemuste ja ülesannete täitmise aruanded (AvTS, § 28 lg 1 p 8). Sisukavast on otsitud märksõnu “töötulemused” ja “aruanded”, võimaluse korral on kasutatud otsingumootorit.

3.7. Riigiasutuste ja **kohaliku omavalitsuse üksuste ning kohaliku omavalitsuse asutuste** eelarvete eelnõud ja eelarved ning nende täitmise aruanded (AvTS, § 28 lg 1 p 11). Kontrollitud on 2006. aasta eelarve olemasolu veebilehel, kaasa arvatud otsing dokumendiregistris.

3.8. Ministri ja **kohaliku omavalitsuse organite** määruste eelnõud koos seletuskirjadega enne nende vastuvõtmiseks esitamist (AvTS, § 28 lg 1 p 16). Sisukavast ja dokumendiregistris on otsitud rubriiki “Eelnõud”, selle puudumisel kasutatud võimaluse korral otsingumootorit. Tähelepanu on pööratud ka uudiste rubriigile kohaliku omavalitsuse volikogu tegevust puudutava teabe osas.

3.9. Arengukavade, programmide ja muude üldise tähtsusega projektide eelnõud enne pädevatele organitele heakskiitmiseks esitamist, samuti vastavad heaks-

kiidetud või vastuvõetud dokumendid (AvTS, § 28 lg 1 p 17). Otsingu objektiks on kohaliku omavalitsusüksuse arengukava.

3.10. Andmed riigi või kohaliku omavalitsuse asutuse tellitud uurimuste ja analüüside kohta (AvTS, § 28 lg 1 p 18). Sisukavast on otsitud märksõnu “uuringud” ja “analüüsid” ning võimaluse korral kasutatud otsingumootorit.

3.11. Andmed riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste täitmata ametikohtade kohta (AvTS, § 28 lg 1 p 19). Sisukavas on jälgitud vastavale teabele viitava rubriigi olemasolu (vabad ametikohad, tööpakkumised jm).

3.12. Andmed riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuste poolt teostatavate ja teostatud riigihangete kohta (AvTS, § 28 lg 1 p 20). Sisukavas on jälgitud rubriigi “Riigihanked” olemasolu, võimaluse korral kasutatud otsingumootorit.

3.13. Andmed selle vara ja eelarveraha kasutamise kohta, mille riik või kohaliku omavalitsuse üksus on andnud üle riigi või kohaliku omavalitsuse üksuse asutatud või nende osalusega eraõiguslikele juriidilistele isikutele (AvTS, § 28 lg 1 p 21). Sellise teabe asukohta on äärmiselt keeruline lokaliseerida. Tõenäoliselt võiks vastav informatsioon olla olemas eelarve täitmise aruandes, aga seda ei ole suure töömahu tõttu eraldi kontrollitud.

3.13. Avalike ürituste kavad (AvTS, § 28 lg 1 p 22). Uuritud on kultuuri-, spordi- ja muude avalike ürituste teabe olemasolu veebilehel, 2. tasand kaasa arvatud. Kodeering 1 tähistab vähemalt ühe eelnimetatud teabeliigi olemasolu.

3.14. Muudatused riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste töös ja ülesannetes, mis on seotud isikute teenindamisega, vähemalt kümme päeva enne muudatuste rakendamist (AvTS, § 28 lg 1 p 23). Selle regulatsiooni täitmist ei ole ainult veebilehele tuginedes võimalik kontrollida, kuna tegemist on ühekordse muudatuse kajastamisega.

3.15. Andmed riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste juhtide vastuvõtuaegade kohta (AvTS, § 28 lg 1 p 24). Kontrollitud on linnapea/vallavanema vastuvõtuaja olemasolu, 2. tasand kaasa arvatud.

3.16. Riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuses kehtivad palgamäärad ja -juhendid, lisatasu maksmise ning erisoodustuste andmise korrad (AvTS, § 28 lg 1 p 25). Tulemust on peetud positiivseks juhul, kui sisukava alusel on leitav palga määramise põhimõtteid kajastav õigusakt või on avalikustatud ametiisikute palgad 2005. aastal.

3.17. Andmed üldkasutatavate teenuste osutamise kohta, samuti muudatuste kohta teenuste osutamise tingimustes ja hindades enne selliste muudatuste rakendamist (AvTS, § 28 lg 1 p 27). Otsitud on transporditeenuste ja perearsti vastuvõtuaegade teabe olemasolu veebilehel. Nendest vähemalt ühe olemasolu korral on kodeering tabelis 1.

3.18. Asutuse dokumendiregister. Otsingut on teostatud sisukava alusel, kaasa arvatud 2. tasand.

B. Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus

KOKS sätestab kohaliku omavalitsuse toimimise põhimõtted, millest antud uuringu kontekstis pakub huvi eelkõige seaduse §-s 3 sätestatud tegevuse avalikkuse nõue ning valla- ja linnaelanike õigus osaleda kohaliku omavalitsuse teostamisel. Just nende põhimõtete järgimisest võib sõltuda avalike ressursside heaperemehelik ja efektiivne kasutamine, mille eest hea seista on Riigikontrolli põhiseaduslik ülesanne.

Konkreetselt nõuab KOKS volikogu ja valla- või linnavalitsuse õigusaktide ning volikogu tegevust kajastavate protokollide avalikustamist. Arvestades AvTS §-i 4 nõuet tagada teabe juurdepääs kõige kiiremal ja hõlpsamal viisil, on põhjust eeldada, et kohalike omavalitsuse veebilehed sisaldaksid lisaks AvTS-is otseselt nõutud teabele ka kogu olulise teabe kohalike võimuorganite otsuste ja tegevuse kohta.

Käesolevas uuringus on tähelepanu keskendatud järgmistele küsimustele:

1. Informatsioon kohaliku volikogu kui esindusorgani kohta
 - 1.1. Kas veebilehel on esitatud volikogu koosseis?
 - 1.2. Kas veebilehel on olemas volikogu liikmete kontaktandmed?
 - 1.3. Kas volikogu õigusaktid on veebilehel olemas?
 - 1.4. Kas volikogu istungite protokollid on veebilehel olemas?
2. Informatsioon kohaliku täitevorgani (valla- või linnavalitsuse) tegevuse kohta
 - 2.1. Kas veebilehel on esitatud andmed valla- või linnavalitsuse koosseisu kohta?
 - 2.2. Kas valla- või linnavalitsuse liikmete kontaktandmed on veebilehel olemas?
 - 2.3. Kas valla- või linnavalitsuse õigusaktid on veebilehel olemas?
 - 2.4. Kas vallavalitsuse istungite protokollid on veebilehel olemas?
3. Kommunikatsioon avalikkusega
 - 3.1. Kas on võimalik esitada teabenõue veebilehe kaudu?
 - 3.2. Kas on võimalik esitada avaldus (ettepanek, küsimus) veebilehe kaudu koos vastuse kuvamisega veebilehel?
 - 3.3. Kas veebilehel on olemas külalisraamat?
 - 3.4. Kas veebilehel on olemas gallup?
 - 3.5. Kas veebilehel on olemas foorum ?

4. Täiendavad tunnused

Lisaks teabele, mis puudutab kohaliku võimu tegevust, on vaatluse alla võetud ka kohaliku kogukonna kohta käiva teabe olemasolu veebilehel. Eeldatavasti tuleb valla või linna konkurentsivõimele kasuks koostöö kohalike ettevõtjate ja kodanikuühendustega ning potentsiaalsetele piirkonna külastajatele suunatud teabe edastamine Interneti kaudu. Neil põhjustel on jälgitud, kas veebilehel on olemas järgmine:

- 4.1. Uudiste rubriik
- 4.2. Teave vallas või linnas tegutsevate kodanikuühenduste kohta
- 4.3. Teave vallas või linnas tegutsevate ettevõtete kohta
- 4.4. Turistidele mõeldud teave
- 4.5. Kohaliku omavalitsuse ajalehe *on-line*-versioon

Kuna veebilehtede infomahu kasvades muutub järjest olulisemaks vajaliku teabe kiire leidmine, on käesolevas uuringus jälgitud selliste teabe leidmist hõlbustavate

funktsioonide olemasolu, nagu ülevaatlik sisukava ja otsingumootor. Lisaks sellele on registreeritud ka võõrkeelse veebilehe olemasolu, mis hõlbustab teabevahetust eesti keelt vähesel määral või üldse mitte valdavate isikutega.

C. Digitaalallkirja seadus

Digitaalallkirja seaduse kohaselt pidi 2001. aasta 1. märtsiks riigi- ja kohalike omavalitsuste asutustes olema loodud võimalus digitaalselt allkirjastatud dokumentide kasutamiseks. Seaduse § 4 lg 3 sätestab: “Riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutused, avalik-õiguslikud juriidilised isikud ning avalik-õiguslikke ülesandeid täitvad eraõiguslikud isikud on kohustatud hoidma üldkasutatavas andmesidevõrgus kättesaadavana teavet digitaalallkirja kasutamise võimaluste ja korra kohta nende asutuste ja isikutega suhtlemisel.”

Digitaalallkirja loob tingimused veebil põhinevate avalike teenuste osutamiseks, kus kogu asjaajamine on võimalik toimetada elektrooniliselt ja sellega kokku hoida nii kodanike kui ka ametnike aega ja vahendeid. Seetõttu on käesolevas veebilehete analüüsis püstitatud järgmine küsimus: kas kohalike omavalitsuste veebilehtedel on esitatud teave digitaalallkirja kasutamise ja sellega seonduvate e-teenuste kohta? Loogiline on oletada, et seaduses nimetatud “üldkasutatav andmesidevõrk” on eelkõige kohaliku omavalitsuse veebileht, kust asjast huvitatud isik vastavat teavet otsib. E-teenuste osas on tulemust peetud positiivseks ka juhul, kui veebilehel on esitatud link riigi e-kodaniku infoportaali, sest osa valdu on kajastanud digitaalallkirjastatud dokumentide vastuvõtmist selles portaalis.

III. Veebilehete analüüsi tulemuste esitamine

Veebilehete analüüsi statistilised tulemused on esitatud MS Exceli tabelitena eraldi linnade kohta ja ühes maakonnas asuvate valdade kohta maakondade kaupa (vt tabel 1–16, lisa 1). Igas tabelis kirjeldab rida konkreetse kohaliku omavalitsuse andmeid jälgitavate tunnuste kaupa, mille lühikirjeldus on antud iga veeru päises. Tunnuse olemasolu korral on kodeering tabeli vastavas lahtris 1, selle puudumisel aga 0. Selline esitus võimaldab tabeli andmete põhjal teha kiiresti statistilisi kokkuvõtteid. Jälgitavad tunnused on tabelites grupeeritud loogiliselt seotud rühmadeks, mis lihtsustab nende jälgimist veebilehtedel ja hõlbustab kokkuvõtete tegemist. Tabelite paljud lahtrid on varustatud kommentaaridega, et esile tuua seda väga mitmekesisest pilti, mis kohalike omavalitsuste veebilehti ilmestab ja millest võib kasu olla kokkuvõtete ja järelduste tegemisel.

IV. Kokkuvõtlikud andmed ja analüüs

Alljärgnevalt on erinevate teemade kaupa esitatud andmed analüüsitud tunnuste statistilise jaotuse kohta maakondades seal asuvate valdade andmete alusel ning linnade kohta.

A. Avaliku teabe seadus

1. Veebilehtede käideldavus

Elektronilisel teabe esitamisel on väga oluline, et teave veebilehel oleks päevakajaline ja kergesti leitav. Teabe päevakajalisust saab kasutaja hinnata veebilehe uuendamise andmete olemasolu korral, teabele juurdepääsu lihtsustamiseks on abi ülevaatliku sisukava ja otsingumootori olemasolust avalehel. Eesti keelele lisaks teiste keelte kasutamine kohaliku omavalitsuse veebilehtede sisustamisel annab samuti ülevaate, kuivõrd on silmas peetud erinevat keelt kõnelevaid veebilehtede kasutajaid. Tabelis 1 on kokkuvõtlikult esitatud veebilehtede olemasolu ja käideldavust iseloomustav statistika.

Tabel 1. Veebilehtede käideldavus

VALLAD	KOVide arv	Veebileht olemas	Uuendamine	Otsing	Sisukava	Keeled
HARJU	18	18	18	14	14	9
HIIUMAA	4	4	4	1	0	0
IDA-VIRU	16	15	8	6	4	4
JÖGEVA	10	10	8	10	10	1
JÄRVA	11	11	11	4	3	1
LÄÄNE	11	11	11	6	0	1
LÄÄNE-VIRU	13	13	8	8	1	4
PÕLVA	13	13	12	3	2	2
PÄRNU	19	18	12	9	2	1
RAPLA	10	10	10	5	3	1
SAARE	15	15	7	8	2	3
TARTU	19	17	14	9	2	0
VALGA	11	10	10	6	3	2
VILJANDI	12	11	7	5	5	0
VÕRU	12	11	8	4	1	1
VALLAD kokku	194	187	148	98	52	30
%	100	96	76	50	27	15
LINNAD kokku	33	33	33	26	20	18
%	100	100	100	79	61	54
EESTIS kokku	227	221	181	124	72	48
%	100	97	80	55	32	21

Käeoleva aasta maikuu seisuga on Interneti kaudu juurdepääs 221 kohaliku omavalitsusüksuse veebilehele 227-st. Viimaste kohalike valimiste tulemusena toimunud ühinemise tõttu on uus veebileht alles valmimas Ida-Virumaa Jõhvi vallal ja Viljandi-
maa Suure-Jaani vallal. Toimivat veebilehte ei ole siiani olemas Pärnumaa Lavassaare vallal, Tartumaa Meeksi ja Piirissaare vallal, Valgamaa Õru vallal ja Võrumaa Misso vallal, neist Meeksi, Lavassaare ja Misso vallal on toimiv URL ja avaleheküljel märkus, et veebileht on tegemisel.

Veebileht täidab oma ülesannet teabe kandjana üksnes siis, kui on tagatud teabe regulaarne uuendamine. Kuigi AvTS nõuab, et teabe juures oleks olemas selle uuendamise kuupäev, täidetakse seda nõuet suhteliselt harva. Antud uurimuses pöörasime seetõttu pigem tähelepanu veebilehe faktilisele uuendamisele, mida on hinnatud uudiste ja muu päevakajalise info olemasolu põhjal.

Nagu näha, tulevad veebilehel teabe uuendamiseks toime linnad ja maakondadest Harju-, Hiiu-, Järva-, Lääne- ja Raplamaa vallad. Probleemiks tundub teabe uuendamine olevat ligikaudu pooltel Ida-Viru ja Saare maakonna valdadel, kokkuvõttes suudab veebilehte enam-vähem regulaarselt uuendada kolm neljandikku valdadest. Teabe leidmist abistav otsingumootor on olemas umbes pooltel ning ülevaatlik sisukava ligikaudu kolmandikul kohalike omavalitsuste veebilehtedest. Torkab silma, et keskmiselt on linnade veebilehed otsingut abistavate funktsioonidega paremini varustatud kui valdade omad.

Veebilehtede muukeelsed versioonid on enamasti minimaalse sisuga, piirdudes kontaktide ja kohaliku omavalitsuse lühikese kirjeldusega inglise ja/või vene keeles. Erandiks on siin Tallinna, Tartu ja Pärnu veebilehed, mis pakuvad olulist teavet nii inglise, vene, saksa kui ka soome keeles. Ka Narva linna veebilehe venekeelne versioon on võrdlemisi sisukas. Keskmiselt pakuvad linnade veebilehed muukeelset teavet tunduvalt sagedamini kui vallad. Vaid Harjumaal küündib venekeelsete veebilehtede arv linnade tasemele.

2. Kohaliku omavalitsuste põhidokumendid veebis

Põhidokumentideks, mille avalikustamist veebilehel AvTS nõuab, on kohaliku omavalitsustsuse põhimäärus, struktuuriüksuste põhimäärused, arengukava ja eelarve. Tabel 2 võtab kokku selle teabe olemasolu andmed.

Tabel 2. Kohaliku omavalitsuse põhidokumendid veebis

VALLAD	KOVide arv	Põhimäärus PM	Str-üksuste PM	Arengukava	Eelarve
HARJU	18	18	18	18	18
HIIUMAA	4	4	4	4	4
IDA-VIRU	16 (15)*	11	4	12	9
JÕGEVA	10	10	7	9	8
JÄRVA	11	8	6	10	9
LÄÄNE	11	10	4	11	6
LÄÄNE-VIRU	13	10	5	11	11
PÕLVA	13	11	10	12	8
PÄRNU	19 (18)	15	6	15	15
RAPLA	10	9	2	10	9
SAARE	15	11	9	13	7
TARTU	19 (17)	14	14	15	10
VALGA	11 (10)	9	5	10	8
VILJANDI	12 (11)	10	11	10	10
VÖRU	12 (11)	7	5	8	8
VALLAD kokku	194 (187)	157	110	168	140
%	100	81	57	86	73
LINNAD kokku	33	28	24	31	25
%	100	85	72	94	76
EESTIS kokku	227	185	134	199	165
%	100	81	59	88	73

* Sulgudes funktsioneerivate veebilehtede arv

Kõige rohkem võib veebist leida valla ja linna arengukavasid, mis on olemas 86%-l valdadest ja 94%-l linnadest. Ka põhimääruste esinemissagedus on keskmiselt üle

80%, vähem on tähelepanu pööratud struktuuriüksuste ja haldusala asutuste põhi-määruste kättesaadavusele veebilehe kaudu. Kohalikule eelarvele on Interneti kaudu juurdepääs kolmveerandil kõigist kohalikest omavalitsustest.

Maakondade võrdluses paistavad positiivselt silma Harju-, Hiiu- ja Viljandimaa, suuremat tähelepanu vajab põhidokumentide veebilehe kaudu avalikustamine eelkõige Ida-Virumaal.

3. Teave avaliku teenistuse kohta

AvTS kohaselt tuleb veebilehel avalikustada teave, mis puudutab avaliku teenistust kohalikes omavalitsustes: ametnike nimed, haridus ja eriala ning nende kontakt-andmed, ametijuhendid, palgad ning vabade ametikohtade olemasolu. Tabelis 3 on esitatud kokkuvõte sellise teabe olemasolu kohta.

Tabel 3. Teave avaliku teenistuse kohta

VALLAD	KOVide arv	Ametnikud	Ametijuhendid	Palgad	Vabad ametikohad
HARJU	18	18	9	12	6
HIIUMAA	4	4	0	3	1
IDA-VIRU	16 (15)*	14	4	7	6
JÕGEVA	10	10	7	8	6
JÄRVA	11	11	2	11	4
LÄÄNE	11	11	2	8	1
LÄÄNE-VIRU	13	13	3	11	6
PÕLVA	13	13	4	7	3
PÄRNU	19 (18)	18	9	12	2
RAPLA	10	10	3	8	6
SAARE	15	15	5	3	0
TARTU	19 (17)	16	10	10	5
VALGA	11 (10)	10	5	6	0
VILJANDI	12 (11)	11	7	9	6
VÕRU	12 (11)	11	2	7	1
VALLAD kokku	194 (187)	184	72	122	53
%	100	94	37	63	27
LINNAD kokku	33	32	15	27	19
%	100	97	45	82	58
EESTIS kokku	227	216	87	149	72
%	100	95	38	66	32

*Sulgudes funktsioneerivate veebilehtede arv

Nagu tabelist 3 nähtub, on teave kohalikus omavalitsuses töötavate ametnike ja nende kontaktandmete kohta üldjuhul olemas. Vaid Ida-Virumaa Tudulinna valla ja Tartumaa Peipsiääre valla veebilehel ei õnnestunud leida teavet seal töötavate ametnike kohta. Kuigi AvTS nõuab ka ametnike hariduse ja eriala veebilehel avalikustamist, on sellise info olemasolu pigem erand kui reegel. Näiteks on 33 linna kohta teave ametnike hariduse ja eriala kohta olemas 9 veebilehel, valdades on olukord vastava info avalikustamisel veelgi kesisem. Ka ametijuhendeid on veebi kaudu võimalik leida väiksema osa omavalitsuste jaoks, enamasti on vallad AvTS-i nõudele ametijuhendid veebilehel avalikustada minimaalselt tähelepanu pööranud. Vaid Harjumaa, Tartumaa ja Viljandimaa rohkem kui pooltel valdadel on veebilehel

nõutud teave leitav. Tuleb märkida, et mõnel juhul võib ametijuhend õigusaktina olla dokumendiregistris, kust selle leidmine on üpris aeganõudev ettevõtmine.

Ka palkade ja lisatasude veebilehel avalikustamise nõuet, mis on suunatud avaliku teenistuse läbipaistvuse tagamisele, ei täida mitmedki omavalitsused: 6 linna ja 65 valla veebilehel ei õnnestunud teavet ametnike palkade kohta leida või siis oli teave vananenud. Maakondadest on vähim tähelepanu palkade avalikustamisele pööranud Saaremaa vallad.

AvTS ei nõua otsesõnu konkreetsete palganumbrite avalikustamist – praegune seaduse sõnastus võimaldab avalikustada üksnes palkade ja lisatasude määramise aluseks olevad õigusaktid. Avalikkuse jaoks on kindlasti ülevaatlikum konkreetsete palganumbrite esitamine, mida paljud kohalikud omavalitsused on ka teinud. AvTS vajaks selles osas täpsustamist, et seaduse kohaldamist ühtlustada ja tagada palkade tegelik avalikustamine.

4. Kodanike teenindamise teave

Selles plokis on teave, mis puudutab asjaajamist kohalikus omavalitsuses (asutuse juhtide vastuvõtu ajad ja asjaajamiseks nõutavate dokumentide vormid) ning vallas või linnas toimuvaid üritusi ning üldkasutatavaid teenuseid (vt tabel 4).

Tabel 4. Kodanike teenindamise teave

VALLAD	KOVide arv	Vastuvõtt	Vormid	Üritused	Teenused
HARJU	18	16	16	12	18
HIIUMAA	4	2	3	3	1
IDA-VIRU	16 (15)*	13	5	8	8
JÕGEVA	10	7	8	6	7
JÄRVA	11	9	3	11	10
LÄÄNE	11	8	8	8	10
LÄÄNE-VIRU	13	9	5	10	9
PÕLVA	13	7	7	11	4
PÄRNU	19 (18)	15	13	9	15
RAPLA	10	8	7	7	10
SAARE	15	5	8	5	4
TARTU	19 (17)	12	7	9	11
VALGA	11 (10)	8	6	8	9
VILJANDI	12 (11)	8	9	5	7
VÕRU	12 (11)	10	6	7	10
VALLAD kokku	194 (187)	137	111	119	133
%	100	70	57	61	69
LINNAD kokku	33	24	24	29	25
%	100	73	73	88	76
EESTIS kokku	227	161	135	148	158
%	100	70	59	65	70

*Sulgudes funktsioneerivate veebilehtede arv

Enamiku omavalitsuste veebilehed avaldavad eelnimetatud teavet, kuid nii linnade seas kui ka kõigis maakondades on kohalikke omavalitsusi, kus veebilehtede sisu vajaks täiendamist. Ka veebilehel leitavate dokumendivormide arv on väga erinev: mõnel veebilehel, mis tabelis on kodeeringuga 1, võib leida ainult ühe dokumendi-

blanketi. Ilmselt oleks vajalik teatud ühtlustatud loetelu dokumendivormidest, mis peavad olema veebi kaudu kättesaadavad.

Tabeli veerud “Üritused” ja “Teenused” võimaldavad hinnata, kuivõrd valla või linna veebileht tegutseb infokandjana kodanikele huvipakkuva teabe osas, mis otseselt ei puuduta avaliku võimu teostamist. Näeme, et ligi kolmandik valdadest ja veerand linnadest praegu veel selle ülesandega hakkama ei saa. Teiste hulgast torkab enim silma Saaremaa valdade veebilehtede vähene varustus kodanikele huvipakkuva teabega.

5. Dokumendiregister

Digitaalselt peetav dokumendiregister on oluline abivahend nii teabe avalikustamise tagamiseks kui ka asutuse asjaajamise korrastamiseks, sest seal peaksid kajastuma kõik asutusse saabunud või seal koostatud dokumendid. AvTS kohaselt pidid seaduse nõuetele vastavad dokumendiregistrid olema olemas ja veebilehel avalikustatud hiljemalt 1. märtsiks 2002.

Praegune olukord on kajastatud tabelis 5, kus lisaks dokumendiregistri olemasolule on registreeritud ka dokumendiregistri teabe uuendamine viimase kuu jooksul. See võimaldab hinnata, kuivõrd süstemaatiliselt dokumendiregistrit kasutatakse. Lisaks on tabeli viimases veerus esitatud andmed kohalikus omavalitsuses menetletavate eelnõude avalikustamisest veebilehel, mida AvTS samuti nõuab.

Tabel 5. Dokumendiregister

VALLAD	KOVide arv	Dok-register	Uuendamine	Eelnõud
HARJU	18	18	16	9
HIUUMAA	4	3	3	1
IDA-VIRU	16 (15)*	10	10	3
JÕGEVA	10	8	8	0
JÄRVA	11	8	8	2
LÄÄNE	11	4	3	2
LÄÄNE-VIRU	13	8	6	1
PÕLVA	13	13	11	1
PÄRNU	19 (18)	12	11	4
RAPLA	10	4	4	3
SAARE	15	2	2	3
TARTU	19 (17)	11	8	3
VALGA	11 (10)	10	9	1
VILJANDI	12 (11)	11	10	2
VÖRU	12 (11)	8	8	1
VALLAD kokku	194 (187)	130	117	36
%	100	67	60	19
LINNAD kokku	33	27	27	13
%	100	82	82	39
EESTIS kokku	227	157	144	49
%	100	69	63	22

Eelnõusid võis leida nii dokumendiregistris kui ka eraldi rubriigina veebilehel. Mõnes omavalitsuses olid volikogus arutlusele tulevad eelnõud lisatud uudiste rubriigis

leiduvale volikogu istungi päevakorrale. Seega ei pruugi eelnõude kohta käiv statistika olla täielik, sest uudiste arhiivi ei ole töös vaadeldud.

Dokumendiregistri olemasolu või puudumine on oluline märk kohaliku omavalitsuse IKT rakendamise suutlikkuse kohta. Seetõttu väärib asjaolu, et dokumendiregistrit ei ole suutnud kasutusele võtta ligi kolmandik kohalikest omavalitsustest, tõsisist tähelepanu. Maakondadest on halvim olukord Saaremaal, Läänemaal ja Raplemaal, kus rohkem kui pooltel valdadel ei ole veebipõhist dokumendiregistrit. Parem on olukord neis maakondades, kus elektroonilise dokumendihalduse korraldamine on toimunud maakonnavalitsuse ja valdade koostöös, näiteks Valgamaal, kus dokumendihaldus asub ühises Valga avaliku teabe portaalis <http://atp.valgamaa.ee/atp/?id=505>, mida haldab Valga maavalitsus.

Regionaalsete erinevuste väljaselgitamiseks IKT rakendamisel on dokumendiregistri olemasolu suhtarv välja toodud viie Eesti regiooni jaoks, kusjuures arvesse on võetud nii regioonis paiknevad vallad kui ka linnad. Tulemused on järgmised:

Põhja-Eesti (Harjumaa, Tallinn) – 100%

Kesk-Eesti (Järva-, Lääne-Viru-, Raplamaa) – 62%

Kirde-Eesti (Ida-Virumaa) – 67%

Lääne-Eesti (Hiiu-, Lääne-, Pärnu-, Saaremaa) – 46%

Lõuna-Eesti (Jõgeva-, Põlva-, Tartu-, Valga-, Viljandi-, Võrumaa) – 86%

Kindla järelduse võib teha Harjumaa kohta – selle piirkonna majanduslik edukus kajastub ka piirkonna omavalitsuste IKT-rakenduste valdkonnas. Kas aga saab Lääne-Eesti mahajäämust selgitada majanduslike teguritega, on küsitav, sest Lõuna-Eesti maakonnad, mis üldjuhul pole paremini materiaalsete ressurssidega varustatud, on suutnud enamasti dokumendihalduse kaasajastamiseks võimaluse leida. Pigem tasuks põhjusi otsida kohalike omavalitsuste ja maavalitsuste koostöös ja prioriteetides.

Nagu eespool mainitud, ei saa tabeli 5 andmete alusel teha ühest järeldust, et ainult 22% kohalikest omavalitsusest täidab AvTS-i nõuet arutlusele tulevad eelnõud avalikustada. Veebilehe sisukava eraldi jaotusena on rubriik “Eelnõud” olemas hinnanguliselt viiendikul omavalitsustest. Samuti oleks kohalikul tasandil toimuva otsustusprotsessi läbipaistvuse huvides ja kodanikele osaluse võimaldamiseks vaja selgemaid reegleid, millal ja kuidas eelnõud avalikustada. See peaks olema eelkõige kohalike volikogude huvi ja pädevus.

6. Muu oluline avalik teave

AvTS kohaselt tuleb veebilehel avalikustada terve rida avalikkusele potentsiaalselt huvi pakkuvat teavet, mis puudutab majandusstatistikat ja majandusprognoose, tegevuse aruandeid, tellitud uurimuste ja analüüside materjale, riigihankeid ning avaliku sektori asutatud eraõiguslikele juriidilistele isikutele eraldatud materiaalsete vahendite kasutamist. Veebilehtede analüüsil on sellise teabe leidmisele tähelepanu pööratud ja tulemused esitatud tabelis 6.

Tabel 6. Majandusteave, aruanded, uuringud, riigihanked, vara

VALLAD	KOVide arv	Majandus	Aruanded	Uuringud	Riigihanked	Vara
HARJU	18	1	2	3	3	0
HIUMAA	4	0	0	0	0	0
IDA-VIRU	16 (15)*	0	0	0	2	0
JÕGEVA	10	0	0	0	4	0
JÄRVA	11	1	3	1	1	1
LÄÄNE	11	0	0	0	1	0
LÄÄNE-VIRU	13	1	2	0	3	0
PÕLVA	13	0	0	2	1	1
PÄRNU	19 (18)	1	0	1	2	0
RAPLA	10	1	1	1	1	1
SAARE	15	0	0	1	1	0
TARTU	19 (17)	0	0	0	3	0
VALGA	11 (10)	0	1	2	2	0
VILJANDI	12 (11)	0	3	1	2	1
VÕRU	12 (11)	1	0	0	1	0
VALLAD kokku	194 (187)	6	12	12	27	4
%	100	3	6	6	14	2
LINNAD kokku	33	0	3	8	12	1
%	100	0	9	24	36	3
EESTIS kokku	227	6	15	20	39	5
%	100	3	7	9	17	2

Nagu tabelist ilmneb, on selliseid omavalitsusi, kus vastav teave on veebi kaudu leitav, väga vähe. See võib olla tingitud ka asjaolust, et tavaliselt sisukavas eel-loetletud teabeliikide jaoks eraldi rubriiki ei ole ja otsingumootori puudumisel on keeruline arhiivifailidest otsitavat leida. Siiski on tõenäolisem oletus, et paljudel väikestel omavalitsustel vastav teave puudub või siis ei pööra kohalikud omavalitsused AvTS-i sellele regulatsioonile tähelepanu. Vaid riigihangete kohta on veidi rohkem teavet, seda eriti linnade osas. Mitmed kohalikud omavalitsused on oma veebilehel andnud lingi Riigihangete Ameti veebilehele, kus kogu info riigihangete kohta on olemas. Ilmselt piisaks sellest, kui esitada veebilehel vastav link, sest ka antud juhul tuleks silmas pidada üldist põhimõtet, et juba loodud teavet ei tuleks uuesti sisestada.

B. Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus

1. Teave volikogu kohta

Tänapäeval on loomulik, et põhiline teave valitud rahvaesindajate ja kohalike volikogude tegevuse kohta on saadaval Interneti kaudu. Nagu ilmneb tabelist 7, mis võtab kokku vastavad andmed, on teave 2005. aasta oktoobris valitud volikogude liikmete kohta olemas kõigil toimivatel veebilehtedel, v.a Ida-Virumaa Illuka vallal. Volikogu liikmete kontaktid on pidanud vajalikuks avalikustada veidi üle poolte valdade ja linnade volikogudest, kusjuures maakondadest torkab positiivselt silma Viljandimaa. Teave volikogude komisjonide koosseisu kohta on olemas kõigi linnade veebilehtedel ning enamikul valdadest.

Tabel 7. Teave volikogu kohta

VALLAD	KOVide arv	Liikmed	Kontaktid	Komisjonid	Õigusaktid	Protokollid
HARJU	18	18	12	15	15	11
HIUMAA	4	4	2	2	4	3
IDA-VIRU	16 (15)*	14	6	11	10	7
JÕGEVA	10	10	6	10	10	8
JÄRVA	11	11	6	9	5	2
LÄÄN	11	11	8	10	6	6
LÄÄNE-VIRU	13	13	5	12	11	4
PÕLVA	13	13	7	10	11	3
PÄRNU	19 (18)	18	11	17	11	11
RAPLA	10	10	4	10	9	3
SAARE	15	15	10	14	13	2
TARTU	19 (17)	17	8	14	12	4
VALGA	11 (10)	10	4	10	10	8
VILJANDI	12 (11)	11	10	8	9	9
VÕRU	12 (11)	11	3	9	11	8
VALLAD kokku	194(187)	186	102	161	147	89
%	100	96	53	83	76	46
LINNAD kokku	33	33	17	33	29	18
%	100	100	52	100	85	55
EESTIS kokku	227	219	119	194	176	107
%	100	96	52	85	77	47

*Sulgudes funktsioneerivate veebilehtede arv

Loogiline on eeldada, et kui juba kohalikul omavalitsusel on veebileht, siis kasutatakse seda ka volikogus vastuvõetud määruste ja otsuste avalikustamiseks. Paraku ei ole ligi veerand valdadest seda võimalust realiseerinud. Ka mõne linna puhul, kus volikogu tegevust kajastavate dokumentide osas on viide dokumendiregistrile, ei õnnestunud neid realselt leida. Kahjuks tuleb märkida sedagi, et dokumendiregistri kasutuselevõtuga on info leidmine kohaliku tasandi õigusloomest mõnel juhul muutunud ebaülevaatlikumaks, seda eriti juhul, kui puudub viide, et vastav teave on dokumendiregistris. Formaalne dokumendiregistri nõudmine, ilma et oleks vajalikul määral pööratud tähelepanu teabe leidmise hõlbustamisele, ei aita kaasa dokumendiregistrile seatud eesmärkide täitmisele. Samal ajal peitub hästi toimivas ja kasutajasõbralikus dokumendiregistris suur potentsiaal kohaliku võimu tegevuse avalikustamisel. Just tänu dokumendiregistrile on ligi pooltes kohalikes omavalitsustes võimalik Interneti kaudu tutvuda kohaliku volikogu istungite protokollidega.

2. Teave valla-/ linnavalitsuste kohta

Tabelis 8 on kokkuvõtlikult esitatud valla ja linnavalitsuste tegevust kajastava teabe leidmine veebis. Nii nagu volikogude puhul, on ka kohaliku täitevvõimu isikuline koosseis reeglina võimalik veebilehe kaudu teada saada. Tõrge tekkis vaid Ida-Virumaa Tudulinna vallavalitsuse puhul, kus vastav veebileht ei avanenud ka korduval kontrollimisel. Ka Tartumaa Peipsiääre valla viimaste valimiste tulemusena ametisse asunud valitsuse koosseis ei ole veel veebilehele jõudnud.

Tabel 8. Linna- ja vallavalitsuste teave

VALLAD	KOVide arv	Liikmed	Kontaktid	Õigusaktid	Protokollid
HARJU	18	18	16	11	6
HIUMAA	4	4	3	3	3
IDA-VIRU	16 (15)*	14	7	8	7
JÕGEVA	10	10	10	7	6
JÄRVA	11	11	10	3	1
LÄÄNE	11	11	10	7	4
LÄÄNE-VIRU	13	13	13	9	5
PÕLVA	13	13	13	10	4
PÄRNU	19 (18)	18	17	8	8
RAPLA	10	10	10	7	2
SAARE	15	15	15	7	1
TARTU	19 (17)	16	13	9	2
VALGA	11 (10)	10	8	10	8
VILJANDI	12 (11)	11	9	9	8
VÕRU	12 (11)	11	11	10	7
VALLAD kokku	194 (187)	185	165	118	72
%	100	95	85	61	37
LINNAD kokku	33	33	30	25	16
%	100	100	91	76	48
EESTIS kokku	227	218	195	143	88
%	100	96	86	63	39

*Sulgudes funktsioneerivate veebilehtede arv

Valla ja linnavalitsuse liikmete kontaktide veebilehel esitamise jälgimiseks on otsitud kõigi valitsuse liikmete kontakte, mitte ainult nende omi, kes on täitevõimu palgalisel ametikohal. Võrreldes volikogu liikmetega on suurem tõenäosus leida veebist valitsuse liikmete kontaktandmeid.

Valla- ja linnavalitsuse õigusaktide veebi paigutamine on enamasti seotud dokumendiregistriga. Nagu tabelist 8 nähtub, on siingi veel kasutamata ressursse, seda eriti valdade osas. Ka täitevõimu tegevust kajastavate istungiprotokollide avalikustamine on rohkem kui poolte valdade ja linnade jaoks praegu veel tuleviku- väljakutse. See rõhutab veel kord hästi toimiva ja sisuka dokumendiregistri tähtsust kohaliku võimu tegevuse avalikkuse ja läbipaistvuse tagamisel.

3. Kogukonna teave

Valdade ja linnade veebilehed ei ole üldjuhul ette nähtud mitte ainult avaliku võimu tegevuse kajastamiseks, vaid eesmärgiks on ka kohalikku kogukonda puudutava teabe edastamine. Veebilehe toimimine infoportaalina on väärtuslik kindlasti ka valla või linna majandusliku arengu seisukohalt. Seepärast on töös pööratud tähelepanu sellele, kuidas täidavad veebilehed praegu üldisemat teabevahendaja rolli. Statistilised tulemused on esitatud tabelis 9.

Kuigi uudiste edastamise rubriik on olemas peaaegu kõigil veebilehtedel, on analüüsis hinnatud seda reaalselt toimivaks ainult juhul, kui sinna on paigutatud päevakohast teavet. Hinnanguliselt kasutab veebilehte kiire teabe edastamise vahendina ligi kolmveerand kõigist valdadest ja enamik linnu.

Tabel 9. Kogukonna teave

VALLAD	KOVide arv	Uudised	MTÜd	Ettevõtted	Turism	Ajaleht
HARJU	18	18	13	13	11	12
HIIUMAA	4	4	1	2	3	2
IDA-VIRU	16	9	9	9	11	10
JÕGEVA	10	7	4	6	4	7
JÄRVA	11	11	11	10	9	11
LÄÄNE	11	10	9	10	10	10
LÄÄNE-VIRU	13	10	7	6	8	6
PÕLVA	13	12	5	6	6	7
PÄRNU	19	11	13	10	14	13
RAPLA	10	9	7	9	8	9
SAARE	15	7	3	13	11	9
TARTU	19	11	9	13	3	12
VALGA	11	10	6	4	8	7
VILJANDI	12	6	5	9	6	9
VÕRU	12	6	9	4	9	6
VALLAD kokku	194	141	111	124	121	130
%	100	73	57	64	62	67
LINNAD kokku	33	30	21	23	24	17
%	100	91	64	70	73	51
EESTIS kokku	227	171	132	147	145	147
%	100	75	58	65	64	65

Kohalikus omavalitsuses tegutsevate kodanikuühenduste ja ettevõtete kohta saab veebilehelt üldjuhul teavet Järvamaa ja Läänemaa valdade korral, ülejäänud maakondades on pilt kirjum. Nii näiteks võib Saaremaa valdade veebilehtedelt tavaliselt leida teavet ettevõtete kohta, kodanikuliikumine on jäänud tagaplaanile. Võrumaal on tendents vastupidine.

Spetsiaalne turismiinfole pühendatud rubriik või koguni veebilehe eraldi väljavõte on olemas 145 kohalikul omavalitsusel. Vallad ja linnad püüavad turistide tähelepanu, tutvustades oma vaatamisväärsusi ning pakkudes teavet majutus- ja toitlustamisvõimaluste jms kohta. Turistidele on mõelnud peaaegu kõik Läänemaa ja Järvamaa vallad, kuid millegipärast on paljud Tartumaa vallad veebilehe potentsiaali turistide ligimeelitamiseks alahinnanud. Valla külastajale huvipakkuv teave võib isegi veebilehel olemas olla, kuid kindlasti oleks kasutajasõbralikum vastava teabe koondamine eraldi rubriiki.

Ainuke seni vaadeldud statistiline näitaja, kus vallad ületavad märgatavalt linnade keskmist, on kohalike ajalehtede kättesaadavus veebis, mis on olemas 67%-l valdadest ja 51%-l linnadest. Mitmed vallad ja linnad on oma veebilehtedel esitanud ka lingi regiooni *on-line*-ajaleheväljaandele, mida pidasime statistika seisukohalt samuti positiivseks tulemuseks.

4. Interaktiivsed vahendid

IKT pakub palju uusi võimalusi kodanike kaasamiseks ja tagasisideks, mis kokkuvõttes peaks parandama avaliku võimu demokraatlikku toimimist. Just kohalikul tasandil, kus otsustatakse palju inimeste igapäevaeluküsimusi, on uute suhtluskanalite avamine äärmiselt oluline. Tabelis 8 on kokkuvõtlikult esitatud kohalike omavalitsuse veebilehtedel leiduvate interaktiivsete suhtlusvahendite (ingl *e-tools*) praegune seis.

Tabel 10. Interaktiivsed vahendid

VALLAD	Arv	Teabenõue	Külarisraamat	Küsimused-vastused	Gallup	Foorum
HARJU	18	15	5	2	4	9
HIIUMAA	4	0	0	0	0	2
IDA-VIRU	16	5	5	0	0	1
JÕGEVA	10	5	0	0	0	0
JÄRVA	11	4	6	0	1	1
LÄÄNE	11	5	1	0	1	4
LÄÄNE-VIRU	13	10	4	0	2	3
PÕLVA	13	10	1	0	1	1
PÄRNU	19	10	12	0	0	4
RAPLA	10	6	1	0	3	5
SAARE	15	7	4	0	0	7
TARTU	19	4	1	0	2	4
VALGA	11	3	2	0	1	2
VILJANDI	12	9	0	0	1	1
VÕRU	12	3	3	0	1	4
VALLAD kokku	194	92	45	2	17	48
%	100	47	23	1	9	25
LINNAD kokku	33	21	11	6	10	10
%	100	63	33	18	30	30
EESTIS kokku	227	113	56	8	27	58
%	100	50	25	3	12	26

Teabenõue on avaliku teabe seaduses sätestatud aktiivne ja kiire infopäringu vorm. Olukorras, kus järjest enam inimesi kasutab teabe hankimiseks veebi, peaks vajaliku dokumendi mitteleidmisel olema võimalik esitada kohe veebipõhine teabenõue. Seda võimalust ongi silmas pidanud ligi pooled valdadest ja veidi üle 60% linnadest. Eeskuju väärivad need veebilehed, kus teabenõue on lihtsalt leitav juba avalehelt. Maakondadest on teabenõudega üldjuhul varustatud Harjumaa, Lääne-Virumaa, Viljandimaa ja Põlvamaa vallad. Elektroonilist teabenõuet ei ole veel kasutusel Hiiumaa kohalikes omavalitsustes ning ka Tartumaal on seda teinud vähem kui veerand valdadest.

Veebilehel olev külarisraamat on enamasti kasutusel tagasiside kanalina, sest tavapärase külarisraamatute viisakusavalduste asemel kohtab seal peamiselt kohalikele võimukandjatele esitatud küsimusi, samuti probleemiosutusi, mis aga jäävad kahjuks enamasti vastukajata. Külarisraamatu formaat vajab siiski täit tähelepanu, sest kohalikul tasandil on see praegu kõige levinum avaliku tagasiside vorm, mis on olemas ligi veerandil valdadest ja kolmandikul linnadest.

Külarisraamatust sobivam formaat kodaniku ja valla või linnavalitsuse suhtlemisel on ilmselt veebilehe küsimuste ja vastuste rubriik, mis suunab kodanikku formuleerima oma tagasisidet vajava probleemi konkreetse küsimusena ning viitab ka kohaliku võimu valmisolekule küsimusele vastata. Kahjuks on sellist võimalust kasutanud ainult vähesed omavalitsused. Samuti on külarisraamatu all leitavad *on-line*-rakendused mõnel juhul lahendatud veebifoorumi põhimõttel, kus sissekandeid saab kommenteerida. Ilmselt tuleks asjale kasuks kui viia sisu ja nimetus omavahel kooskõlla.

Operatiivset tagasisidet veebilehe kasutajaga võimaldab lihtsa küsitluse ehk gallupi vorm, mis on olemas 17 valla ja 10 linna veebilehel. Kuigi keeruliste poliitika-küsimuste puhul võib selline instrument anda liiga pinnapealse tulemuse, võimaldab see siiski veebilehe külastajal oma arvamust avaldada ja teiste seisukohtadega

võrrelda. Mitmed kohalikud omavalitsused on küsinud arvamust oma veebilehe kohta ja saavad tulemust arvestada veebilehe arendamisel.

Kõige enam osalusdemokraatiat soosivaks rakenduseks veebilehel on ilmselt foorum, kus kodanikel on võimalus püstitada huvipakkuvaid teemasid ja nende üle arutleda. *On-line*-foorum on olemas veerandil valdadest ja ligi kolmandikul linnadest. Käesolevas uuringus ei olnud eesmärgiks analüüsida foorumite sisulist külge, kuid isegi põgus vaatlus näitab, et foorumit kasutatakse erineva intensiivsusega ja erinevatel eesmärkidel. Kohaliku võimu esindajate osalemine foorumites tundub siiski olevat pigem erand kui reegel. Samuti vajab senisest suuremat tähelepanu foorumi kasutajaliides, sest väga keeruline struktuur võib selle kasutamist piirata. Ananüümsete sissekannete teema on aktuaalne ka kohalikul tasandil, mõned vallad on foorumil osalemiseks esitanud eelneva registreerimise nõude. On olnud ka juhtumeid, kus foorum on vallavolikogu otsusega suletud.

Kui hinnata avalikkuse tagasiside võimalusi erinevates maakondades, siis torkab silma, et mitmes maakonnas on sellele minimaalselt tähelepanu pööratud. Näiteks ei leidu ühelgi Jõgevamaa valla veebilehel kohta, kus inimesed saaksid oma seisukohti ja ettepanekuid avalikustada (teabenõue seda rolli ei täida), Viljandimaal on selline võimalus kahe valla veebilehel. Teistest maakondadest märgatavalt paremini on interaktiivseid vahendeid kasutatud Harjumaa ja Pärnumaa valdade ning ka linnade veebilehtedel.

C. Digitaalallkirja seadus

Käesolevas uuringus ei õnnestunud ühelgi valla või linna veebilehel leida juhiseid digiallkirja kasutamise kohta. Parimal juhul võis leida rubriigi “E-teenused”, kus oli link X-tee e-teenuste veebikeskkonda <https://www.eesti.ee/portaal/portaal.index>. Kuigi sellise viite olemasolul on veebilehtede analüüsi Excel-tabelites kodeeringuks 1, ei tähenda see automaatselt, et omavalitsus ise osutaks veebi kaudu avalikku teenust. See võib aset leida ainult nendes valdades ja linnades, kelle kohta on vastav teave esitatud “Kodanikuportaal”. Kodanikuportaaali sisse logides võib sealt leida hetkel 46 kohaliku omavalitsuse nimetuse, kuhu on võimalik saata digitaalselt allkirjastatud kirju ja dokumente. Digitaalselt allkirjastatud dokumentide saatmise võimalus piirdub küll vaid Tallinna ja Tartu linnavalitsusega, kusjuures Tallinna linnavalitsusele saab digitaalselt esitada reklaamimaksuga seonduva maksudeklaratsiooni. Üksnes Tartu linnavalitsus suudab pakkuda 14 erinevat asjaajamist digitaalsel kujul, olles sellega Eesti vaieldamatu liider. Kahjuks ei sisalda kummagi linna veebileht lihtsalt leitavat teavet selle kohta, milliseid avalikke teenuseid osutatakse veebi kaudu. On ilmne, et kõrvuti veebiteenuste väljaarendamisega tuleb avalikkust nende kasutamise võimalustest teavitada.

Tähelepanu väärrib digitaalallkirja seaduse rakendamisest tulenev praktika, mis on võimaldanud selle kaasajase ametiasutustega suhtlemise vahendi rakendamise lükata ebamäärasesse tulevikku. Seaduse rakendussätte §-i 43 lõiked 2 ja 3 sätestavad järgmist:

(2) Vabariigi Valitsus kehtestab 2001. aasta 1. märtsiks riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste ning avalik-õiguslike juriidiliste isikute asjaajamiskorra ühtsed alused, mis võimaldavad asutuste asjaajamises kasutada ka digitaalselt allkirjastatud dokumente.

(3) Riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutused ning avalik-õiguslikud juriidilised isikud korraldavad oma asjaajamise 2001. aasta 1. juuniks ümber vastavalt käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud asjaajamiskorrale.

Kahjuks on Vabariigi Valitsus, võtnud 26.02.2001. a vastu digitaalallkirja seaduse rakendamiseks määruse “**Asjaajamiskorra ühtsed alused**” (RT I 2001, 20, 112), jätnud täpsemalt reguleerimata, kuidas peaks toimuma digitaalallkirjale üleminek kodanike ja erasektoriga suhtlemisel. Asutustevahelises asjaajamises lubatakse digitaalallkirjaga dokumenti saata vaid juhul, kui saaja asutuse veebilehel on vastav teave digitaalallkirjaga dokumentide vastuvõtmise kohta ja see on sätestatud saaja asutuse asjaajamiskorras või muus õigusaktis.

On mõistetav, et digitaalallkirja kasutuselevõtt nõuab teatud kohanemisaega, aga sellega lubamatu viivitamine tähendab, et e-riigi potentsiaal kodanike paremaks teenindamiseks jääb suures osas kasutamata.

V. E-teenused kohalikes omavalitsustes

Käeoleva analüüsi andmete alusel on võimalik esitada ka mõningad kokkuvõtlikud järeldused kohalikes omavalitsustes pakutavate e-teenuste kohta, võttes aluseks Euroopa Liidus kasutusele võetud e-teenuste 4-tasemelise jaotuse <http://europa.eu.int/idabc/servlets/Doc?id=19528>. Kuna töö eesmärgiks ei olnud eraldi keskendumine erinevatele avalike teenuste liikidele, mille koguarv võib olla 140 lähedal (vt näiteks Tallinna Ülikoolis valminud Jane Laane magistritööd), siis saab uuringu alusel teha vaid üldistavaid järeldusi selle kohta, kas antud taseme avalik teenus on kohalikus omavalitsuses rakendatud.

1. Teabeteenus

Seda teenust osutavad kõik omavalitsused, kellel on veebileht olemas, aga väga erinevas mahus, nagu nähtub tabelitest 1–10. Eraldi tuleks esile tuua aktiivse teabeteenuse taotluse ehk teabenõude veebipõhise esitamise võimalus, mis on kasutusel 47% valdadel ja 63% linnadel.

2. Blanketiteenus

Kuigi AvTS nõuab kohaliku omavalitsuse asjaajamises kasutamisel olevate vormide paigutamist veebilehele, täidetakse seda nõuet väga erinevas mahus või siis ei täideta üldse. Nii ei õnnestunud tervelt 43% valdade ja 27% linnade veebilehtedelt leida ühtegi vormi. Suurt kasu pole ka sellest, kui saada on vaid ühe-kahe dokumendi blanketid.

3. Veebivormi teenus

Selle teenuseliigi kasutamine eeldab võimalust dokumentide digitaalseks allkirjastamiseks ja veebi kaudu sisestamiseks kohaliku omavalitsuse infosüsteemi. Nagu juba eespool kirjeldatud, pakub sellist teenust märkimisväärselt ainult Tartu linn, teenusega on algust teinud ka Tallinn.

4. Võrguteenus

Sellise integreeritud teenusetaseme olemasolu veebilehede andmete alusel ei olnud võimalik registreerida.

VI. Kokkuvõte

2006. aasta maikuu seisuga on **toimiv veebileht olemas valdaval osal Eesti kohalikest omavalitsustest** – kõigil 33 linnal ja 187 vallal 194-st. Uus veebileht on loomisel 2 vallal, mis tekkisid 2005. aasta kohalikel valimistel mitme kohaliku omavalitsusüksuse ühinemise tulemusena, 5 valda pole siiani leidnud veebilehe loomise võimalust.

Teabe uuendamine veebilehel, mis on kriitilise tähendusega selleks, et veebileht täidaks oma rolli uue suhtluskanalina kohaliku võimu ja avalikkuse vahel, **valmistab raskusi hinnanguliselt veerandile kõigist valdadest**. Olukord on parem linnades, kuid ka siin torkab silma suur erinevus kodanikele pakutava päevakajalise teabe mahus.

Vajaliku teabe leidmine veebilehtedelt on üpris loominguiline ülesanne, sest kasutatava märksõna alusel ei ole pahatihti võimalik otsustada teabe sisu üle. Ka on samasuguse teabe juurde juhatamiseks kasutusel erinevad tähistused. Kohati jääb mulje, et avalike kujundamisel on rohkem tähelepanu pööratud ilule kui lihtsa ja tarbijasõbraliku sisukava loomisele. Õnneks leidub kõigis maakondades ka selliseid veebilehti, millest eeskuju võtta ja õppida.

Hinnates **avaliku teabe seaduse nõuete täitmist**, tuleb tõdeda, et sellega on raskusi väga paljudel kohalikel omavalitsustel. Võttes aluseks üksnes need avaliku teabe liigid, mis kohalikus omavalitsuses kindlasti on olemas, saab käesoleva analüüsi alusel järeldada, et linnadest täidavad AvTS-i nõudeid punktuaalselt Kunda, Tallinn, Tartu ja Viljandi. Valdadest võib teistele AvTS-i täitmisel eeskujuks tuua Harjumaa Saku valla, Jõgevamaa Pajusi valla, Järvamaa Albu valla, Läänemaa Kullamaa valla, Raplamaa Juuru valla ja Valgamaa Otepää valla. Kõige rohkem patustatakse AvTS-i nõude vastu, mille kohaselt ametnike kohta tuleb esitada teave nende hariduse ja eriala kohta, samuti veebi välja panna ka ametijuhendid.

AvTS muudatuste kavandamisel tuleb uuesti analüüsida, mis ulatuses kirjutada seaduses ette kohustuslikus korras veebilehel avalikustatav teave. Seda küsimust tuleks vaadelda koos dokumendiregistri probleemistikuga, sest põhimõtteliselt võiks veebi kaudu olla juurdepääs kogu kohalikkude omavalitsusse saabuvale või seal loodavale teabele, mille avalikustamiseks puuduvad seadusega määratud piirangud. Iga teabekandja on dokument ja see peaks kajastust leidma dokumendiregistris, üldjuhul mitte ainult metaandmete, vaid ka sisu tasemel.

Pigem taandub küsimus sellele, *kuidas avalikkusele huvipakkuvat teavet esitada nii, et see oleks lihtsasti leitav ning selgelt ja arusaadavalt esitatud*. Kindlasti on vajalik koostada kohaliku omavalitsuse veebilehe korraldamise hea tava või käsiraamat, mis

võimaldaks levitada parimat praktikat, vältida korduma kippuvaid vigu ning ühtlustada informatsiooni pakkumist terves avalikus sektoris.

Tõsist tähelepanu väärivad dokumendiregistriga seonduvad küsimused. Praegune AvTS-i regulatsioon on selgelt ebapiisav ülevaatliku ja sisuka dokumendiregistri pidamise tagamiseks. Senist erinevate dokumendihaldusprogrammide kasutamise kogemust on vaja põhjalikult analüüsida ja selle alusel anda soovitusel edasisteks arendustöödeks. Selleks on soovitatav moodustada kohalike omavalitsuste ja keskvallitsuse ühine tööruhm. Seeläbi oleks võimalik saavutada avaliku sektori selgem arusaam nüüdisaegsest dokumendihaldusest, samuti on oluline ühiste arendustööde kaudu saavutatav kokkuvõtteid.

Kodanike osalusvõimaluste suurendamiseks avaliku poliitika kujundamisel peaksid veebilehed süstemaatiliselt ja õigeaegselt esitama informatsiooni kohalikus omavalitsuses arutlusel olevate probleemide ja pakutavate lahenduste kohta. Selles osas on veebilehtede areng alles algfaasis. Kuigi tagasisidet võimaldavad platvormid on olemas veerandil kõigist omavalitsustest, on nende kasutamine juhuslik ega haaku otseselt otsustusprotsessidega. Ilmselt kiirendaks veebilehtede arengut suurema interaktiivsuse suunas teema tõstatamine kohalikes volikogudes ning teiste riikide kohalike omavalitsuste positiivsete kogemuste järgimine.

Täielikult e-keskkonnas pakutavate teenuste rakendamine kohalikul tasandil on olnud väga tagasihoidlik: seda on märkimisväärselt suutnud teha vaid Tartu linn. Olukord vajab kiiret muutmist, sest reaalne võit kodanikule asjaajamises ei tulene mitte blanketi olemasolust veebilehel, vaid võimalusest dokument menetlusse anda ilma füüsiliselt omavalitsust külastamata, aja- ja sõidukuludeta. Digitaalallkirja ja veebipõhiste teenuste kasutuselevõtu kiirendamiseks valdades ja linnades on kindlasti vaja riigi tuge.

Kokkuvõtteks tuleb tõdeda, et infoühiskond kohalikul tasandil vajab senisest selgemat eesmärgipüstitust ja vahendeid arengu kiirendamiseks. Edu pandiks on seejuures kohaliku ja riigivõimu koostöö, mille ergutamiseks ja suunamiseks tuleb määrata vastutavad ametkonnad ja -isikud ning ette näha vahendid riigieelarves.

II OSA

KOHALIKE OMAVALITSUSTE IKT-POTENTIAALI UURING

I. Uuringu eemärk

Riigikontrolliga sõlmitud lepingu raames oli eGA üheks ülesandeks uurida kohalike omavalitsuste IKT-potentsiaali, et selle alusel hinnata kohalike omavalitsuste (edaspidi KOV) arvutistatust, sellega kaasnevaid probleeme, tehnilist ja vaimset valmisolekut e-teenuste osutamiseks elanikkonnale, koostöövõimet ning tegelikku koostööd riiklike institutsioonidega.

II. Metoodika

Küsimustik on täidetud 2006. aasta kohalike omavalitsuste veebiuuringute projekti osana. Projekti tellijaks on Riigikontroll, täitjaks E-riigi Akadeemia Sihtasutus. Projekt koosneb kõikide Eesti KOVide kodulehtede analüüsist, KOVidele saadetud IT-potentsiaali küsimustike täitmisest ja analüüsist ning BEGIXi (*Balanced E-Government Index*) enesehindamisankeedi täitmisest ja analüüsist.

Uuringu läbiviimiseks paluti kõigil Eesti omavalitsustel täita küsimustik. Teadlikult saadeti esimene teavitust välja ainult e-kirjana omavalitsuse veebilehel kajastuval ametlikul aadressil. 17. aprillil saadeti kõikidele KOVidele välja e-kiri, kus paluti täita manusena kaasas olev IT-potentsiaali küsimustik (MS Exceli tabel) ning BEGIXi enesehindamisankeet viitega kodulehele www.begix.net. Kuna ankeete tagastati väga vähe (21), saadeti 8. mail välja meeldetuletuseks teine e-kiri, kus paluti nii küsimustik kui ka enesehindamisankeet täita. Palutud tähtajaks, 12. maiks oli IT-potentsiaali küsimustik saadetud tagasi vaid 64 omavalitsuse nimel. Seetõttu saadeti 15. mail kolmas meeldetuletuskiri tavakirjana. Tavakirjale oli reaktsioon märksa elavam.

Kokkuvõttes laekus 1. juuni seisuga 115 vastust. Vastused saatis 8 linna- ja 96 valla-valitsust (kokku 104) ning osaliselt täidetuna saatis ankeedi teele veel 11 valla-valitsust. Ühe valla – Otepää – andmed olid esitatud tarkvaras, mille avamiseks vahendeid ei leidunud. Esitatud ankeedid hõlmavad 50% Eesti kohalikest omavalitsustest.

Ankeet oli koostatud sarnaselt Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi riigi infosüsteemide osakonna (RISO) poolt riigiasutustele väljastatava ankeediga. Riigikontrolli ja RISO kokkuleppe kohaselt saab RISO pärast Riigikontrolli auditi lõppu omavalitsuste IKT-potentsiaali uuringu ankeetide andmed oma käsutusse ning sisestab need oma andmebaasi. Selle tulemusena on järgmisel aastal omavalitsustel võimalik ankeet täita veebipõhiselt ning võrdlusena on nähtavad ka eelmise ankeedi tulemused, mis oluliselt lihtsustab ankeedi täitmist ning võimaldab ankeedi täitjal jälgida oma asutuses toimunud muudatusi.

Lisaks ankeedile korraldati hulk intervjuusid Võrumaa, Valgamaa, Tartumaa maa-valitsuste infojuhtidega, süvaintervjuud Tallinna ja Tartu linna IT-juhtidega, osaleti riigi ja KOV infojuhtide infopäevadel ning seal toimunud pikkadel aruteludel. Samuti küsiti telefoniintervjuude ja e-kirjade abil KOVide IT-juhtidelt lisainfot ankeetides kajastuvate tulemuste ja hinnangute kohta. Interneti-ühenduse küsimuses konsulteeriti ka andmesideettevõtete ja Riigi Infosüsteemide Arenduskeskusega.

III. Kokkuvõtted

Kokkuvõtvad tabelid on esitatud lisana MS Exceli formaadis.

Järgnevalt analüüsime küsimuste vastuseid, mida on täiendatud valla IT-juhtide ja maavalitsuste infojuhtidelt saadud teabega.

Omavalitsuste varustatus arvutitega

Uurigu tulemusena selgub, et sisuliselt on arvutiga varustatud kõik omavalitsusametnikud, kelle töö iseloom nõuab arvuti kasutamist. Vaid mõned väiksed vallavalitsused nendivad vajadust soetada veel 1–2 arvutit.

Suuremates omavalitsustes on arvuteid rohkem kui ametnikke, mis on seletatav arvutite paigaldamisega nõupidamisruumidesse esitlustehnika juhtimiseks. Samuti kajastab arvestus mõnede KOVide puhul arvuteid omavalitsuse ruumides tegutsevates infopunktides, kus need on avalikus kasutuses.

Arvestades asjaolu, et tänapäevase lauaarvuti soetushind on maksimaalselt 1,5-kordne omavalitsusametniku ühe kuu personalikulu, on täieliku arvutitega varustatuseni jõudmine käesoleva, 2006. aasta küsimus.

Sülearvutite osakaal töökohaarvutitest on jõudnud 11%-ni. Ka intervjuudest selgus, et tulevikus valitseb soov sülearvuteid juurde soetada.

Selle põhjusena tõsteti esile järgmisi asjaolusid:

- mobiilsuse kasv,
- traadita andmeside paranev kättesaadavus,
- inimeste soov võimaluse korral kodus töötada.

Eeskätt soetatakse sülearvuteid omavalitsuste juhtidele ning töötajatele, kelle töö ei eelda kogu tööaja vältel kontoris viibimist. Samuti tehakse esimesi ettevalmistusi sülearvutite kasutamiseks väliinspeksioonidel (heakorra-, ehitusjärelevalve- ja ettevõtlus-järelevalveinspektorid) linnades.

Arvutite varustatus Interneti-ühendusega

Rõõmustav on asjaolu, et **kõik olemasolevad arvutid on ühendatud Interneti**. Küsitluses ei uuritud otseselt omavalitsuste ühendatust lairiba Interneti-ühendusega, kuna selle kohta on pädev ülevaade olemas Riigi Infosüsteemide Arenduskeskusel (RIA). Ankeetide kommentaaridest ja intervjuudest selgub, et teoreetiliselt on kõigil omavalitsustel juurdepääs lairiba-Internetile, küll on aga mitmetel omavalitsustel probleeme andmeside kvaliteediga: see puudutab eriti “Külatee 1” projekti raames Kultuuriministeriumi finantseerimisel rajatud raadiovõrke osas maakondades. (Probleemi olemus seisneb lühidalt selles, et hange kuulutati võrgu ehitamise, aga mitte hilisema opereerimise peale. Osas maakondades rajas konkursi võitnud ja võrke ehitanud ettevõtte minimaalnõuetele vastava võrgu, mille eluiga lõppes üldjuhul garantiiaja lõppedes).

IKT-organisatsioon

Üksused

Spetsiaalsed IKT-küsimustega tegelevad allüksused on linnadel ning vaid mõnel suuremal vallal. IKT-allüksuse omamine eeldab kriitilise hulga arvutitöökohtade olemasolu. Samas on mitmed omavalitsused (nt Jõelähtme, Paistu ja Jõgeva Vallavalitsus) sõlminud hoolduslepingud ettevõtetega oma arvutipargi hooldamiseks ning neil ei ole oma IKT-allüksust. Struktuuriliselt paiknevad IKT-allüksused tüüpiliselt kas kantsleil või arendusosakonna alluvuses.

IKT-nõukogu

IKT-nõukogusid omavalitsustel peaaegu ei ole. Linnadest on teadaolevalt selline nõukogu vaid Tallinnal. Tartu Linnavalitsusel on kavas selline nõuandev kogu 2006. aastal luua.

IKT personal ja hoolduslepingud

IKT-personali on omavalitsustes põhipalgal vähe. Vaid suuremad linnad saavad endale lubada mitme palgalise IKT-töötaja olemasolu. Paljud vallad kasutavad lepingu alusel IT-spetsialisti, kes töötab samal ajal koolis või mõnes eraettevõttes. Omavalitsustel on ka IKT-hoolduslepinguid, kuid käesolev ankeet ei spetsifitseerinud nende liigitust. Intervjuude tulemusel selgus, et lepingud on sõlmitud valdavalt veebi haldamiseks, andmeside korraldamiseks, raamatupidamistarkvara hooldamiseks, mõnes suuremas linnas (Tartu, Tallinn) ka riist- ja tarkvara rentimiseks.

Veebi haldamine

Veebi haldamiseks on omavalitsustel üldjuhul ametisse nimetatud kindel isik. Vaid üksikud omavalitsused nendivad, et seda tehakse kollektiivselt. Trend näib olevat selles, et veebi sisuline ja tehniline haldamine viiakse (eeskätt suuremates omavalitsustes) lahku. Seda võib pidada küllaltki loogiliseks arenguks, kuna veebi tehniline käitlus ning sisuga täitmine on olemuslikult erinevad asjad ja nõuavad seega erinevat ettevalmistust.

Vastutus veebi sisu eest on paljudel juhtudel vallasekretäri õlul. Tegu on küllaltki loogilise otsusega, kuna just vallasekretär kui valla kõrgeim administratiivametnik peab tagama dokumentide sisu õigsuse ning nende adekvaatse avalikustamise.

Arengukava

Kas omavalitsusel on olemas arengukava?

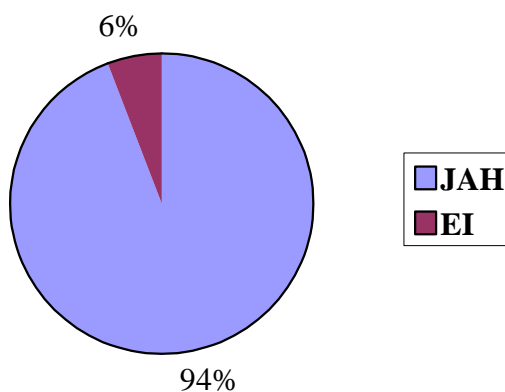

Diagramm 1

Peaaegu kõigil omavalitsustel on olemas arengukava. Need, kes märkisid tabelis arengukava puudumist, selgitasid täpsustamisel, et tegu on arengukava uuendamisega või ühinenud omavalitsustele uue arengukava koostamisega (nt Tapa vald). Nõue omada arengukava tuleneb mitmest seadusest ning arengukava on omavalitsuse tegevuse üks alusdokumente.

IKT-arengukava

Kas omavalitsusel on IT-arengukava?

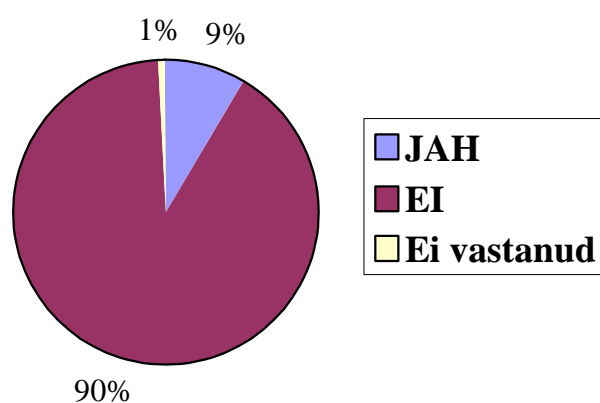

Diagramm 2

IKT-arengukava on olemas vähestel omavalitsustel, eeskätt suurematel (vastanutest 10%). Kuna käesoleva uuringu sisuks ei olnud IKT-arengukavadega tutvumine, ei saa nende dokumentide sisu hinnata. Küll aga näitab 10% omavalitsustel IKT-arengukava

olemasolu asjaolu, et suuremad organisatsioonid planeerivad IKT-alast tegevust pikema aja peale ette ning süsteemse arengu tagamiseks on plaanid fikseeritud arengukavas.

Riistvara ja tarkvara

Operatsioonisüsteemid

Erinevad operatsioonisüsteemid KOVide töökohaarvutites

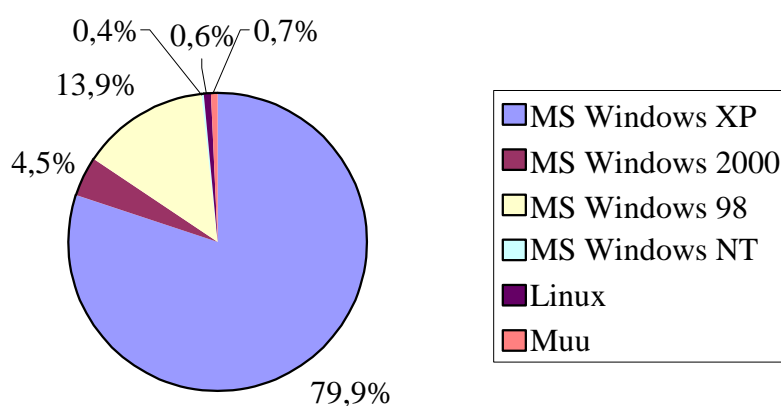

Diagramm 3

Peaaegu kõik töökohaarvutid on varustatud Windows-operatsioonisüsteemi erinevate versioonidega, vaid 1% töökohaarvutitest kasutab Linuxit.

KOVide serverarvutite operatsioonisüsteemid

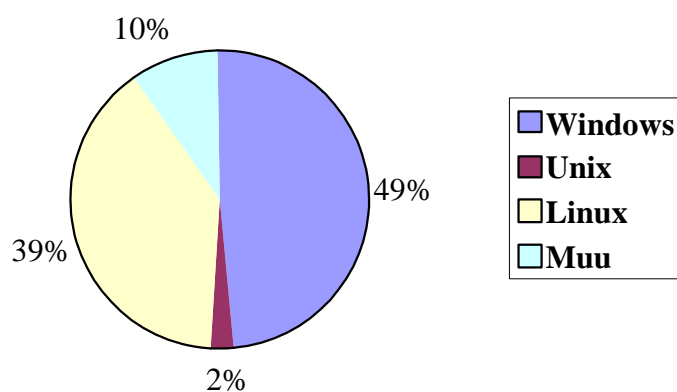

Diagramm 4

Serverarvutite operatsioonisüsteemide jaotus on järgmine: Windows 49%, Linux 39%, muud 12%.

Kõigil omavalitsustel ei ole serverit. Intervjuudest selgus, et osal omavalitsustel on e-kirjavahetuseks ning veebi majutamiseks teenusleping ettevõtjatega. Osa valdasid jagab oma serverivajadust näiteks kohaliku kooliga. Seega ei ole serveri omamiseks ka otsest vajadust, kui teenuseid on võimalik väljastpoolt osta. Küsimus seisneb siinkohal pigem andmetest varukoopiate tegemises (või mittetegemises). Seda teemat käsitleme soovitude alajaotuses.

Integreeritud kontoritarkvara

Integreeritud kontoritarkvara kasutamine 2005

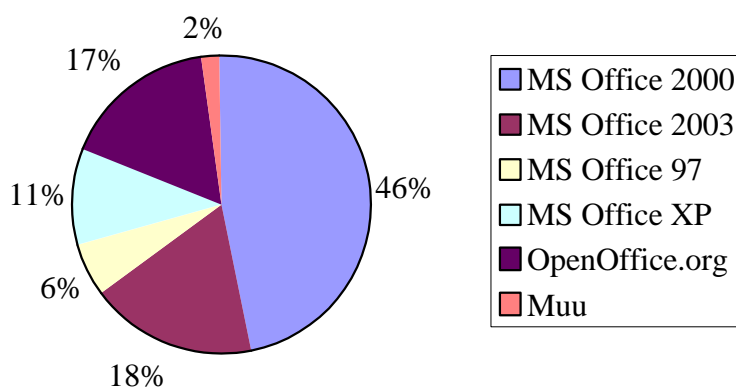

Diagramm 5

Kontoritarkvara pakettidest on ülekaalukalt populaarseim MS Office oma erinevate versioonidega. OpenOffice'i osakaal on ca 11%.

Silma torkas asjaolu, et palju omavalitsusi kasutab samaaegselt erinevates arvutites MS Office'i erinevaid versioone, mis on ilmselt tingitud arvutite erinevast vanusest ning koos arvutiga soetatud tarkvarast. Mõned omavalitsused kasutavad paralleelselt nii MS Office'it kui ka vabavaralist OpenOffice'it. Täpsustamisel selgus siiski, et tegu on kas üleminekuperioodiga või koosvõime testimisega.

Andmebaasitarkvara

Andmebaasitarkvara kasutamine 2005

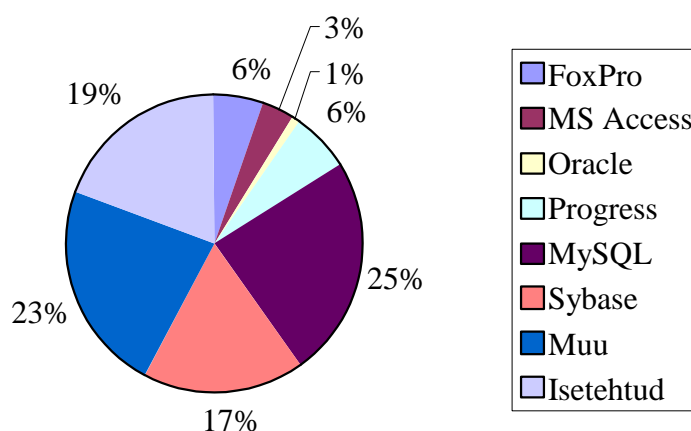

Diagramm 6

Andmebaasitarkvarana kasutatakse erinevaid tooteid, populaarsemad on FoxPro, MySQL ja Sybase.

Raamatupidamistarkvara

Raamatupidamistarkvara kasutamine töökohtade kaupa 2005

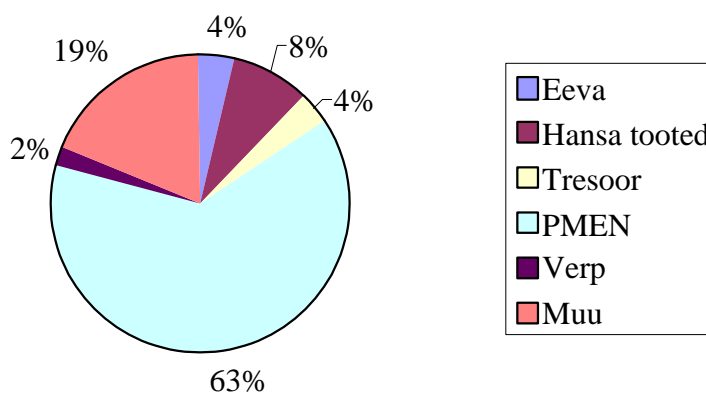

Diagramm 7

Raamatupidamistarkvara toodetest on töökohtade kaupa ülekaalukalt populaarseim PMEN, kasutatakse ka Hansa tooteid, Eevat, Tresoori, Verpi. Tartu Linnavalitsus on edukalt juurutanud Axapta (60 töökohta). Tallinna Linnavalitsuses käib SAP juurutamine senise 8 erineva tarkvara asemele (ei kajastu arvudes).

Raamatupidamistarkvara kasutamine asutuste kaupa (kohalikes omavalitsustes) 2005

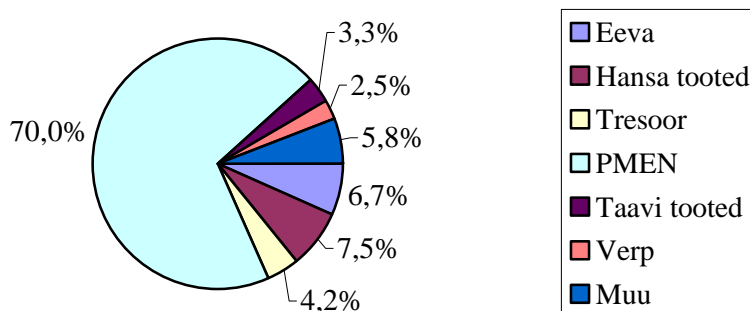

Diagramm 8

Ka asutuste kaupa saab välja tuua PMEN tarkvara ülekaaluka eelistatavuse raamatupidamistarkvarana. Ülejäänud diagrammil välja toodud tooted jäävad kasutatavuse poolest kõikide vastanute andmete põhjal alla 10%, kuid on siiski KOVides olemas.

Dokumendihaldustarkvara

**Dokumendihaldustarkvara kasutamine 2005
töökohtade kaupa**

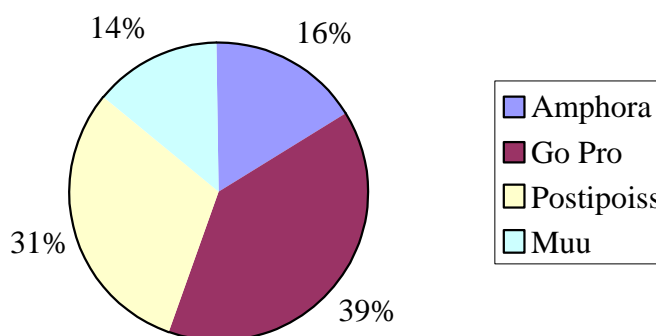

Diagramm 9

Dokumendihaldustarkvarana on populaarseimad Postipoiss ja Amphora, mida kasutab enamik omavalitsusi. Tartu Linnavalitsus kasutab koos allasutustega GoPro'd, mille mõju suure kasutajate arvu tõttu (315) kajastub ka ülal toodud diagrammil. Kasutatakse ka Pikseli, Dogre ja Intrali toodet.

Kahjuks ei kasuta hulk omavalitsusi (24% vastanutest) ühtegi dokumendihaldus-tarkvara toodet. Intervjuudes toodi põhjustena välja vastava tarkvara vajaduse puudumise väikeses omavalitsuses, tarkvara terviklahenduse ning juurutamise kõrge hinna, samuti huvi puudumise.

**Dokumendihaldustarkvara asutuste kaupa
(kohalikes omavalitsustes) 2005**

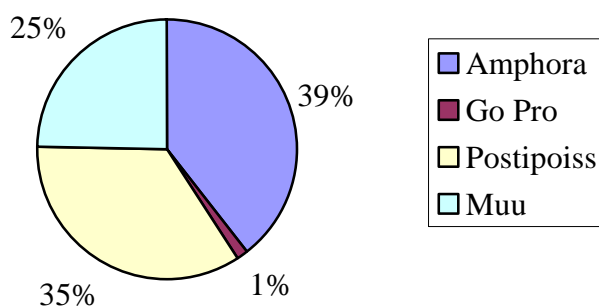

Diagramm 10

Dokumendihaldustarkvara kasutusest omavalitsuste kaupa selgub, et kaks ülivõimsalt populaarseimat süsteemi on Postipoiss ja Amphora. Nende edu seletab kohapealne väljatöötlus ja tugi, samuti süsteemi juurutamise madal hind ja süsteemi skaleeritavus.

Viirustõrjetarkvara

Viirustõrjetarkvara kasutamine 2005

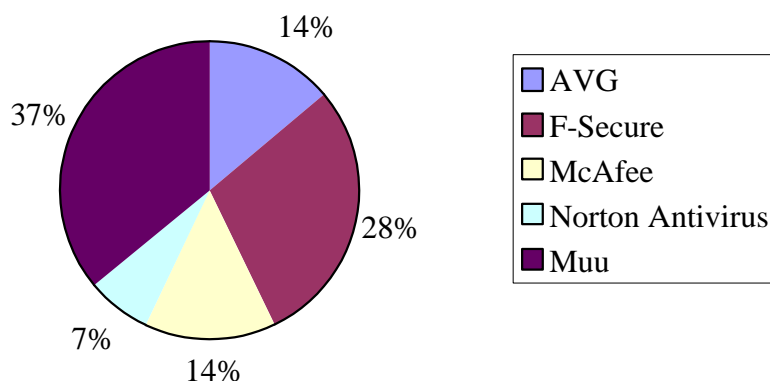

Diagramm 11

Viirustõrjetarkvarasid kasutatakse väga erinevaid. Populaarsemad on AVG, F-Secure, Norton Antivirus, McAfee, Kaspersky. Kahjuks on ka veel omavalitsusi, kes ei kasuta viirustõrjetarkvara (või ei deklareeri seda).

GIS ja kaarditarkvara

GISi ja kaarditarkvarast kasutatakse erinevaid lahendusi. Intervjuudest selgus, et üldiselt on kasutus väike, kuna vaid suuremad omavalitsused haldavad kaardirakendusi ning menetlevad näiteks ehitusprojekte digitaalselt. Kasutatakse ka Interneti-põhiseid Maa-ameti lahendusi.

Finantseerimine

Ankeedis küsiti omavalitsuse kulutusi IKT-le ning omavalitsuse eelarve andmeid. Kuna ühtne klassifikatsioon selliste kulude (kulutused IKT soetustele, IKT jooksvatele kuludele, personalile) puudub, on laekunud andmed küllaltki ebahühtlased. Saadatud andmete põhjal moodustavad omavalitsuste kulutused IKT-le eelarvest 6–0,2%.

Võrreldes IKT-kulutusi 2005. ja 2006. a suhtena omavalitsuse kogueelarvesse, on trendi raske välja tuua, kuna on nii suhtarvu vähenemisi kui suurenemisi. Ka absoluutarvudes esineb nii tõuse kui langusi, seda ilma arusaadava trendita. Intervjuudest selgus, et kuna eelarve koostatakse vajaduste järgi kulupõhiselt, siis oluliselt kulutuste trendi ja suhtarvu eelarve koostamisel ei jälgita.

Infoühiskonna areng

Interneti kättesaadavus

Kuigi kohalikel omavalitsustel ei ole otsest seadusest tulenevat kohustust parandada Interneti kättesaadavust oma hallataval territooriumil, on 82% omavalitsustest astunud samme, et Interneti kasutamise võimalusi suurendada. Erilist elevust sel teemal oli märgata enne 2005. a KOVde valimisi.

Peamised tegevused Interneti kättesaadavuse suurendamiseks on olnud järgmised:

- Avalike Interneti-punktide loomine raamatukogudes, rahvamajades, päevakeskustes, infopunktides, koolides. Peaaegu kõigis omavalitsustes on olemas avalikud Interneti-punktid.
- “Külatee” projektide raames Interneti-ühenduse toomine maakohtadesse, sh täiendavate mastide paigaldus problemaatilistesse kohtadesse.
- “Vaata maailma” projekti toetamine (ruumide leidmine arvutiklasside loomiseks jms).
- Interneti-jagamise seadmete soetamine koostöös kohalike IT-ettevõtetega.
- Avalike Wi-Fi levialade rajamine, nn munitsipaal-Interneti tekitamine.

Kas KOV on käivitanud tegevusi Interneti kättesaadavuse parandamiseks?

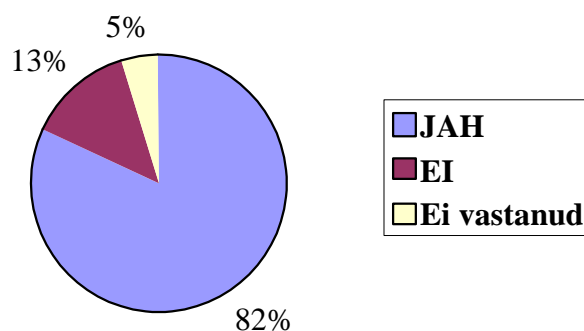

Diagramm 12

Vaba juurdepääsuga Wi-Fi omavalitsuse territooriumil

Kas KOV territooriumil on olemas vaba juurdepääsuga Wi-Fi võrke?

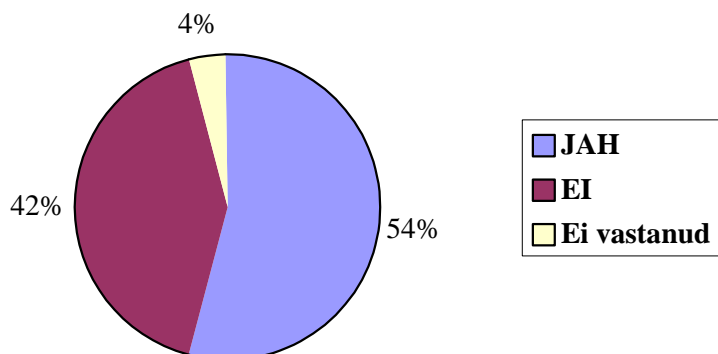

Diagramm 13

Paljude omavalitsuste (54%) territooriumil on loodud vähemalt üks vaba juurdepääsuga traadita andmesidevõrgu (Wi-Fi) leviala. Kohalikud omavalitsused on selle üldjuhul rajanud vallamajja, raamatukogusse või asula keskusesse, ettevõtjad aga oma kohvikutesse, majutusasutustesse, sadamatesse või mujale kliendile sobivasse kohta. Wi-Fi juurdepääsupunktid on suunatud eeskätt külalistele/turistidele. Mõned vastajad tõid esile ka vaba Wi-Fi-ga kaasneda võivate turvariskide probleemi.

Avalikud Interneti-punktid omavalitsuse territooriumil

Kas KOV territooriumil asub avalikke Interneti-punkte?

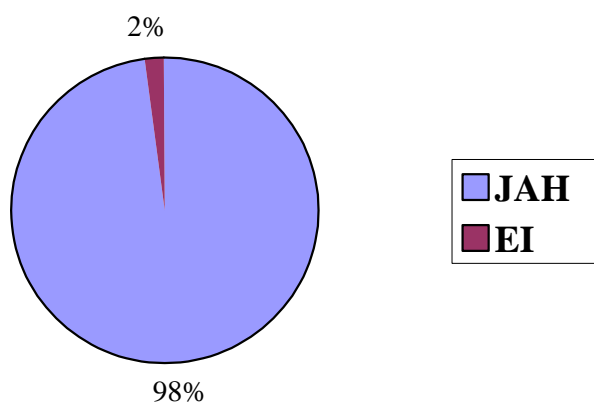

Diagramm 14

Sisuliselt asub kõigi omavalitsuste territooriumil vähemalt üks Interneti-punkt ning seda tuleb pidada tähelepanuväärseks saavutuseks. Vastanud omavalitsustest ei ole avalikke Interneti-punkte vaid Hanilas ja Anijal.

Asjaajamise ja teenuste elektrooniliseks viimine

79% omavalitsustest peab vajalikuks laiaulatuslikumat asjaajamise ning teenuste elektroonilisemaks viimist. Samas oli ka omavalitsuste esindajaid, kes olid selle vastu. Põhjused on järgmised: „Asjad saab niigi aetud”, „Põhjalikult ja globaalselt pole vajadust”, „Selline elektrooniline suhtlemine võõrandab rahva võimust”.

Kas peate vajalikuks asjaajamise ja teenuste laiaulatuslikumaks elektrooniliseks viimist?

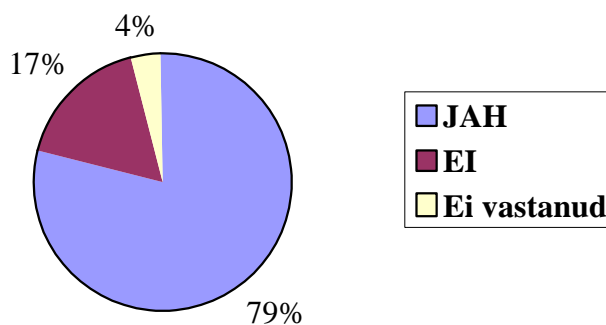

Diagramm 15

Digitaalallkiri suhtluses kodanikega

24% omavalitsustest kasutab digitaalallkirja suhtluses kodanikega. Kuigi veebiuuringutest selgus, et peaaegu ükski omavalitsus ei selgita oma koduleheküljel, kuidas digitaalallkirja kasutada, on tegelikkuses kasutus olemas. Kahjuks ei ole teada kasutuse ulatuslikkus.

Kas KOV kasutab digitaalalkirja suhtluses kodanikega?

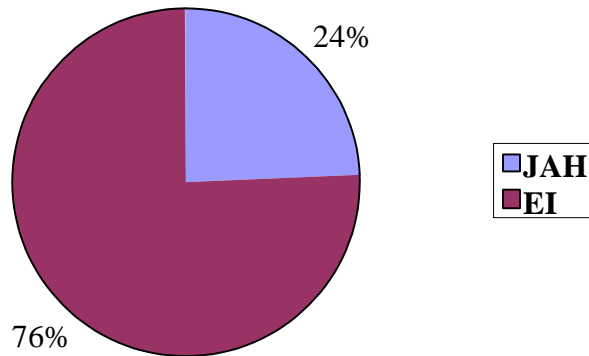

Diagramm 16

Digitaalalkiri suhtluses ametnikega

24% omavalitsustest kasutab digitaalalkirja suhtluses ametnikega. Eeskätt on tegu teistele ametkondadele saadetavate ja sealt saabuvate kirjadega.

Kas KOV kasutab digitaalalkirja suhtluses ametnikega?

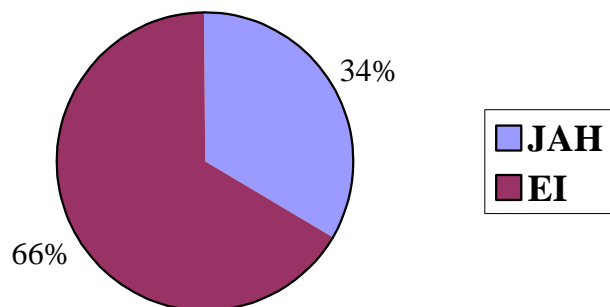

Diagramm 17

Digitaalalkiri suhtluses ettevõtetega

18% omavalitsustest kasutab digitaalalkirja suhtluses ettevõtjaga. Eeskätt on tegu lepingute sõlmimisega.

Kas KOV kasutab digitaalalkirja suhtluses ettevõtetega?

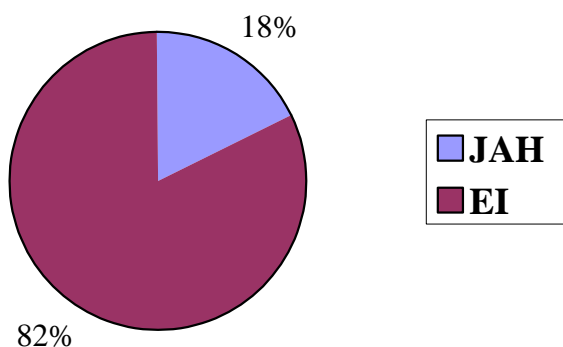

Diagramm 18

Hinnang maavalitsuse ja kohalike omavalitsuste koostööle IKT-valdkonnas

Omavalitsuste hinnang koostööle maavalitsustega on üldiselt positiivne: heaks peab seda 29% omavalitsustest, rahuldavaks 42%. Maakonniti on hinnangud koostööle küllaltki erinevad. Ilmselt peegeldab rahulolu või selle puudumine maakonniti maavalitsuste eestvedamisvõimet või selle puudumist IKT-valdkonnas.

Kommentaaries ja intervjuudes märgitakse, et koostöö on isikute tasemel hea, kuid tegelikult puudub koostöö süsteemsus. Maavalitsused on paljudel juhtudel maakondlike projektide eestvedajaks ning maavalitsuse IT-juht on üldjuhul maakonnas oma valdkonna tunnustatud spetsialist.

Mitmetes maakondades pakub maavalitsus ka tehnilist tuge (serverid, ühised tarkvara haldamise lahendused: Saaremaa, Põlvamaa, Võrumaa, ka teised) ning ühiselt viiakse "Külatee" projekti raames Interneti maakonna küladesse.

Kuigi mitme omavalitsuse hinnangul on paljud ühisprojektid teoks saanud vaid tänu maavalitsuse ettevõtlikkusele ja eestvedamisele, on ka omavalitsusi, kes ei ole täheldanud maavalitsuste osalust IT-projektide juhtimisel.

Kuna maavalitsus on ainus omavalitsusega pidevalt suhtlev riiklik organisatsioon, on ootused koostööle maavalitsusega suured. Oodatakse ühiseid tegevusi ja rakendusi dokumendihalduse, raamatupidamistarkvara, andmeside ning muudes valdkondades, kuna omavalitsused ei suuda selle kõigega iseseisvalt hakkama saada.

Hinnang maavalitsuste ja KOVide koostööle IT-vallas

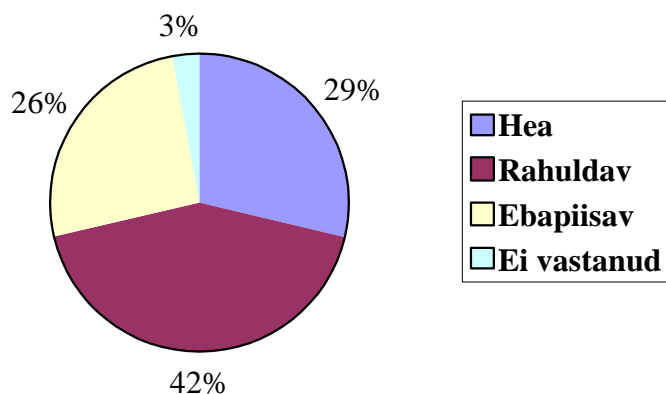

Diagramm 19

KOV rahulolu koostööga IT vallas maavalitsusega maakonniti

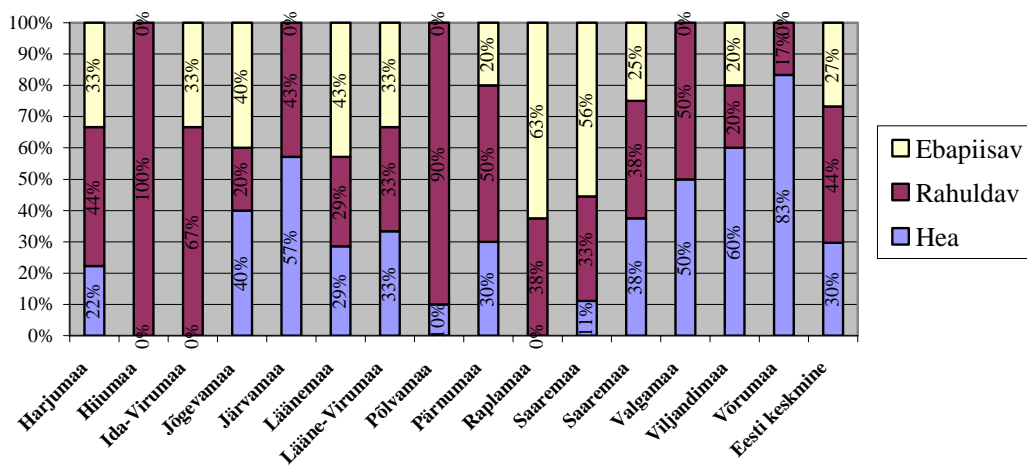

Diagramm 20

Hinnang riigi ja kohaliku omavalitsuse koostööle IKT-valdkonnas

Riigi toe hinnang IT-vallas KOVidele

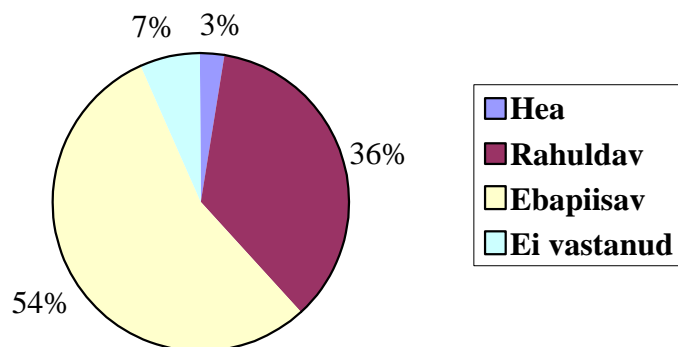

Diagramm 21

KOV hinnang riigi toele IT vallas maakonniti

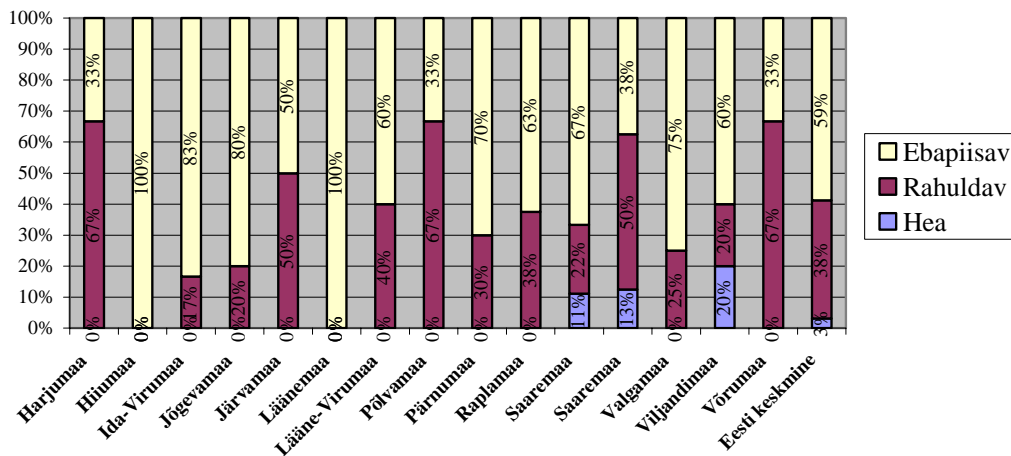

Diagramm 22

Hinnang riigi toetusele koostöös omavalitsustega on madal: 54% vastanutest peab seda ebapiisavaks. Heaks peab seda vaid 3% omavalitsustest (nende seas ka linnad, kes suhtlevad tihti otse riigi institutsioonidega – RISOGa, RIAGA), rahuldavaks hindab koostööd 36%. Maakonniti on hinnang riigi toele kõikuv, kuid selget trendi (peale rahulolematuse) välja tuua on raske.

Ette heidetakse

- info ebapiisavat liikumist;
- võimaluse puudumist taotleda raha IKT-projektidele;
- kesksete infosüsteemide rakendamist KOVi teenistusse;
- ühtsete lahenduste puudumist omavalitsustele (nt jäätmevaldajate register, dokumendihaldus);
- “Külatee 1” halba korraldust ja saavutamata tulemusi osas maakondades;
- nõudmiste esitamist vahendeid andmata;
- nii riist- kui ka tarkvara ühishangete puudumist;
- digitaalallkirja täislahenduse puudumist (arhiveerimine);
- KOVsid puudutavate lahenduste korral nende arvamuste mitteküsimist.

Kiidetakse

- X-teed ja tema päringusüsteemi;
- “Tiigrihüppe” programmi (toetus infrastruktuurile);
- “Külatee 3” programmi.

Kokkuvõtvalt võib sõnastada probleemid ühe valla IT-juhi sõnadega: „Riigi tegevus antud valdkonnas jätab kohati kaootilise, õigemini mittejärjepideva mulje.”

KOVide hinnang riiklikele IKT-programmidele

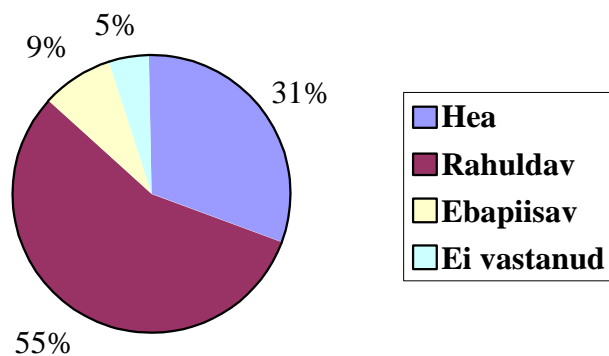

Diagramm 23

KOV hinnang riiklikele IT-alastele programmidele maakonniti

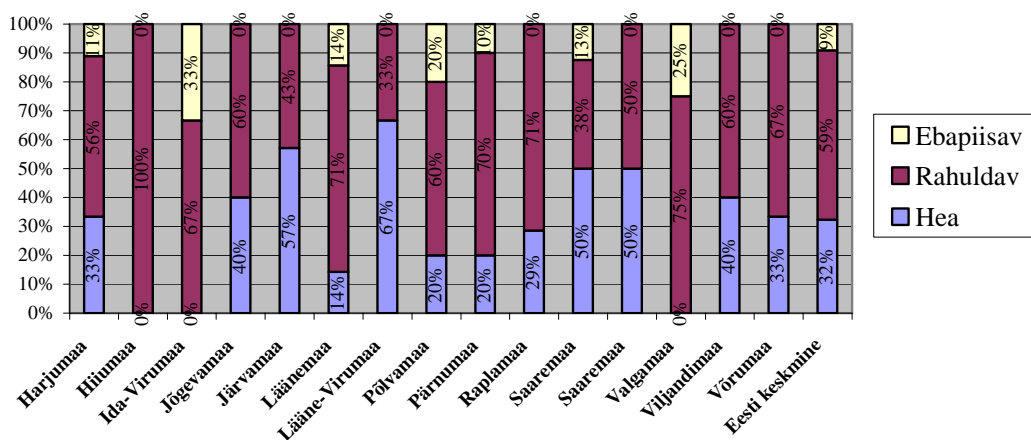

Diagramm 24

“Tiigrihüpe”

“Tiigrihüppe” programmi peab enamik omavalitsustest üheks õnnestunumaks. Kiidetakse nii toetust riistvara soetamisele, õpetajate koolitusele kui ka õpitarkvarade loomisele. Ette heidetakse finantseerimise hüplikkust (mõnel aastal jagatakse infrastruktuuri toetust, siis jälle mitte) ning finantseerimise mittevastavust väikestele omavalitsustele (kui omavalitsus saab toetust 2000 krooni ja lisab ise samapalju juurde, ei saa selle raha eest osta ühtegi arvutit).

“Külatee”

Külatee programmi puhul on skepsis väga suur. Senini meenutatakse esimest hanget, kus tarnija pakkus väga halvasti töötava lahenduse. Ka on ootused olnud “Külatee” suhtes suuremad kui reaalsus – igasse metsakülla ei jõua Internet omavalitsuste hinnangul ka seekord. Ette heidetakse ka seda, et RIA ei kaasa hankesse kohalikke inimesi ning seega käib konkursi tulemuste otsustamine üle kohalike inimeste. Peamine hirm on seotud kõrgete kuutasudega tulevastele lõppkasutajatele.

Ootused koostööle riigiga

Koostööootused võib jagada/üldistada järgmiselt:

- ühtse virtuaalse töökeskkonna loomine omavalitsustele (muu hulgas on lahendatud dokumendihaldus, registrite riskasutus jms);
- tegevused Interneti kättesaadavuse parandamiseks elanikele;
- omavalitsuste kaasamine koostöösse juba planeerimise faasis (horisontaalne koostöö);
- ühised tark- ja riistvarahanked ning sooduslepingud tarkvara kasutamiseks;
- Interneti-põhiste teenuste ühisarendus;
- digitaalallkirja tegelik laialdane kasutuselevõtt.

IV. Järeldused

Käesolevast uuringust selgub, et omavalitsuste varustatus IKT-vahenditega on üldiselt hea, kuid koostöö riigiga nõrk.

Järgnevalt esitame oma järeldused teemade kaupa.

1. Omavalitsuste varustatus arvutitega, riistvaraga, tarkvaraga

Sisuliselt on kõik omavalitsusametnikud, kelle töö iseloom nõuab arvuti kasutamist, varustatud arvutiga. See on väga märkimisväärne tulemus ning lubab väita, et Eesti omavalitsused on sisuliselt arvutistatud. Üksikutes omavalitsustes on puudu 1–2 arvutitöökohta, mis luuakse ilmselt käesoleva, 2006. aasta jooksul.

Kahjuks on märgata **riistavara** vananemise tendentsi, samuti arvutipargi ebauhtlust. Kuigi viimastel aastatel on tarkvara nõuded arvutite riistvarale jäänud sisuliselt samaks, on lähitulevikus ette näha uute, suuremat riistvarajõudlust vajavate lahenduste jõudmine turule. Samuti kasvab omavalitsustes pildi- ja helisalvestamise ning töötlemise vajadus, eeskätt veebi arendamisega seotud tegevustes. Selleks on oluline tagada riistvaraline jätkusuutlikkus. Mõned suuremad omavalitsused kasutavad riistvara rendimudelit, mille puhul riistvara renditakse 3–4 aastaks ning jääkväärtus on 7–10%. Rendiga kaasneb väljaostuvõimalus või müük omavalitsuse poolt nimetatud kolmandatele isikutele (näiteks MTÜdele, spordiklubidele, ka oma töötajatele motiveerimiseks). See on üks võimalus pidevalt uuendada riistvara ning muuta suur osa IKT-kuludest aastati ühtlaseks püsikuluks.

Samasuguseid võimalusi pakutakse ka tarkvara rendi korral nii kontoritarkvarale, operatsioonisüsteemile kui ka mitmetele raamatupidamistarkvara lahendustele. Oluline on seejuures igal konkreetsel juhul hinnata mudeli sobilikkust organisatsiooni vajadustele ning rahalistele võimalustele. Silmas tuleb pidada pikemaajalist kulu-perspektiivi, näiteks kolme aasta jooksul kaasnevaid kulusid (*total cost of ownership*) riistvarale, tarkvarale, hooldusele, personalile.

Ka tarkvara (eeskätt **kontoritarkvara**) puhul on võimalik kasutada renti. See annab võimaluse ühtsustada kogu omavalitsuse tarkvaraplatvorm, mis omakorda vähendab erinevate tarkvaraversioonide ühtivuse probleeme. Võimalik on ka kasutada vabavaralisi lahendusi. Sel juhul tuleb aga arvestada täiendavate kuludega hooldusele, kasutajatoe puudumisega ning teadmatusena arenduse ja tarkvara jätkusuutlikkuse osas.

Dokumendihaldustarkvara kasutuses torkab silma suhteliselt sarnase tarkvara kasutamine. Siin on mõne maakonna omavalitsused (Põlvamaa, Saaremaa jt) teinud juba aastatepikkust tänuväärset koostööd. Arenguruumi on kindlasti – arvestades andmesideühenduse kasvavaid kiirusi, oleks juba lähitulevikus kogu maakonnas mõistlik üle minna ühisele tarkvaraplatvormile ning ühe serveri kasutamisele kogu maakonna (või mitme maakonna) tarbeks. Selleks on paljudes omavalitsustes valmis-olek olemas, kuid kuna kohapealne kokkuleppimisvõime ning rahaline suutlikkus on vähene, oleks oluline astuda riigipoolseid toetavaid ja eestvedavaid samme.

Raamatupidamistarkvara puhul torkab samuti silma killustatus. Ilmselt rahuldab omavalitsusi senine olukord, kuid arvestades nõuete kasvu raamatupidamisele, muutub väikeste programmitootjate ja -arendajate elu lähitulevikus keeruliseks. Seda eeskätt piisava kasutajatoe ja arenduste pakkumisega. Ressursside säästmiseks oleks KOVidel kasulik arutleda ühiste raamatupidamisüksuste moodustamise üle, et teenindada mitut valda või linna. Selline ühistöö on juba käivitunud mitmes Soome omavalitsuspiirkonnas. Ka tarkvara arenduse ja kasutajatoe vaates oleks selline lahendus turvalisem.

2. IKT-organisatsioon

Omavalitsuste varustatus kvalifitseeritud IKT-personaliga on väga erinev – linnades on arenenum organisatsioon, väikestes omavalitsustes on IKT eest vastutav spetsialist tihti kas osalise tööaja või lepinguga. Kui pidada silmas, et IKT-asjatundjatest on alati puudus, tundub olukord mõistetav. Omavalitsustel oleks kasulik koostööd teha seni-
sest enam IKT-personali palkamisel. Üks IKT-tugiisik suudab probleemideta teenindada mitut lähestikku asuvat omavalitsust ning seeläbi on talle võimalik tagada ka konkurentsivõimeline tasu. Ka kohalikele IKT-firmadele oleks mitme omavalitsusega ühise teenuselepingu sõlmimine soovitatav, kuna see võimaldaks palgata kvalifitseeritud spetsialiste ning rakendada vajalikke ressursse (kaughaldus, transport).

Mõnes suuremas omavalitsuses on moodustatud ka IKT-nõukogud, mis aitavad omavalitsusel langetada paremaid IKTd puudutavaid otsuseid. Väikestele omavalitsustele on IKT-organisatsiooni raske soovitada, küll aga tuleks kaaluda maakondliku kõiki omavalitsusi ja maavalitsust ühendava IKT tööühikute või nõukogu loomist. Selline mudel aitaks tihendada omavalitsuste koostööd, välja töötada ühiseid lahendusi ning kokkuvõttes säästa oluliselt raha ja energiat.

3. Veebi haldamine

Nii nagu selgus ka omavalitsuste veebiuuringust, ei ole probleemiks mitte kodulehekülgede tehniline käideldavus, vaid sisuga täitmine ja sisu uuendamine. Seega ei ole probleemid mitte infotehnoloogilised, vaid pigem organisatsioonilised. KOVid peaksid analüüsima veebi toimetamise ja sisu uuendamise seotust ning täitmist nõudvad ülesanded konkreetselt jagama. Kuigi veebi käitlemisega kaasneb ka infotehnoloogilisi tegevusi, ei saa kogu vastutust veebilehe sisu ja vormi eest asetada vaid IT-spetsialistile.

4. IKT-arengukava

Tänase seisuga on IKT-arengukava olemas ca 10%-l omavalitsustest. Soovitame omavalitsustel tõsiselt mõelda IKT-arengukava, või veelgi laiemalt, infoühiskonna arengukava koostamisele, kuna elanike arvu suurenemine lähiaastatel hüppeliselt. Lisaks areneb kiiresti ka tehnoloogia ning mobiiltelefonid pakuvad peagi arvutitega sarnaseid võimalusi teenuste kasutamiseks (WAP jms).

Seega oleks igal omavalitsusel vaja läbi mõelda ja fikseerida plaanid, kuidas oma valla elanikke infoühiskonda kaasata. Käsitleda ei tuleks vaid vallavalitsuse nn *back-office*'i teenuseid, vaid e-teenuste osutamist valla elanikele, Interneti kättesaadavust kogu valla territooriumil, haridusasutuste varustatust arvutitega ning kodanike

kaasamist vallaelu otsustusprotsessidesse, kasutades uusi tehnoloogilisi vahendeid. Kindlasti peaks selliste arenguplaanidega kaasnema tihe koostöö teiste omavalitsustega, s.t et arukas oleks koostada regionaalsed või maakondlikud infoühiskonna arengukavad. "Eesti infoühiskonna arengukava 2007–2010" peaks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumis valmima 2006. aasta sügisel.

5. Finantseerimine

Laekunud andmete kohaselt moodustavad omavalitsuste IKT-kulutused eelarvest 6–0,2%. Optimaalseks võiks pidada keskmise suurusega omavalitsuste puhul 1% eelarve kogukuludest, kuid seda ei saa absolutiseerida.

6. Interneti-ühendus ja Interneti kättesaadavus

Interneti-ühenduse saamine ei ole omavalitsustele üldjuhul probleemiks. Küll aga valmistab muret ühenduse hind ja kvaliteet. Seega ei seisne probleem mitte niivõrd omavalitsuse administratsiooni varustatuses Interneti-ühendusega kui valla elanike juurdepääsus andmesidele, selle hinnas ja kvaliteedis.

"Külatee" projekt on oluline samm Interneti-ühenduse viimisel nn **turutõrkepiirkondadesse** (s.t piirkondadesse, kus tavaline turumajanduslik konkurents ei toimi). Mõned aastad tagasi rakendatud "Külatee" 1. etapp, mis viidi ellu Kultuuriministeriumi külaraamatukogude internetistamise projekti raames, on osas maakondades teatavate tarnijate puhul andnud valusa tagasilöögi.

Kuna sidevõrgu ehitamine ja edasine haldamine olid lahutatud, tarniti võimalikult odavaid seadmeid, mis lõpetasid töö koos garantiiaja lõpuga. Seetõttu osutusid need võrgud mittetoimivaks. Järgmistes "Külatee" etappides ja hangetes on suudetud seda viga vältida, kuid paljudel „ohvritel" on seni säilinud skepsis programmi ning selle riigipoolse korralduse suhtes. Samuti ei olda rahul töö ettevalmistusega, kuna ka praeguste hangetega ei jõua Interneti-ühendus iga küla ja taluni. Omavalitsused on siin olukorra parandamiseks üles näidanud tänuväärset initsiatiivi, püstitades oma raha eest täiendavaid antennimaste ning suheldes aktiivselt elanikega vajaduste selgitamisel ja lahenduse propageerimisel.

Väga olulised on nn **munitsipaal-Interneti** arendamise initsiatiivid, eriti maapiirkondades. Linnades on konkurents Interneti pakkumisel väga tugev ning omavalitsuse roll on eelkõige jälgida, et konkurents oleks tagatud igas linnaosas. Maapiirkondades seevastu on sageli ka esimene operaator puudu. Mitmete valdade kogemus, kuidas omavalitsuse ja mikro-operaatorite (või entusiastide) koostöös on Internetti majade vahel jagatud ning ehitatud nn viimane kilomeeter ühendusest metsaküladesse, on põhjalikumalt uurimist ning kogemuse jagamist väärt. Häid tulemusi on eeskätt saavutatud raadiolinkide kasutamisel, kuid maatingimustes on tihti võimalik ka kaabli maasse kaevamine või postidele paigutamine (mis linnatingimustes on sisuliselt võimatu või väga kallis).

Omavalitsused on teinud koostööd kohalike mikro-operaatorite ja teiste ettevõtjatega traadita Wi-Fi võrkude rajamiseks. 52% omavalitsuste haldusterritooriumil on üks või enam tasuta Wi-Fi võrku, millest enamiku on rajanud ettevõtjad: toitlustus- ja majutusasutused või muud turismiettevõtted. Sellist initsiatiivi tuleb igati soodustada,

arvestades sülearvutite kasvavat hulka, mobiiltelefonidesse ilmunud Wi-Fi-protokolli toetust ja teisi tehnilisi uuendusi.

Silmas tuleb pidada turvalisuse aspekte, sest lihtmeetodil üles seatud Wi-Fi-alad võivad muuta pakkuja enda arvutisüsteemi haavatavaks. Selles osas on mõistlik omavalitsustele ja kohalikele entusiastidele korraldada koolitusi, mis õpetaks neid riske maandama.

Peaaegu kõik omavalitsused on rajanud **avalikud Interneti-punktid (AIP)**. Ilmselt on need vajalikud veel aastaid, kuna jätkuvalt on inimesi, kellel ei ole kodus Internetti ega arvutit. AIPde järgi on olemas vajadus kohalikes infopunktides ja raamatukogudes, kuna infopunktides saavad need teenindada külalisi ja turiste. Raamatukogudes muutuvad arvutid integreeritud osaks infomassiivides otsingute sooritamiseks. Tähelepanu peab pöörama sellele, et koos arvuti amortiseerumisega ei jäetaks teenust pooleli ning leitaks piisavalt raha arvuti (kas või kasutatud arvuti) paigutamiseks AIPsse.

7. Asjaajamise ja teenuste elektrooniliseks viimine

Rõõmustav on asjaolu, et tervelt 79% omavalitsustest peab vajalikuks asjaajamise laiaulatuslikku muutmist elektrooniliseks. Sellist valmisoleku taset tuleb kindlasti riiklike meetmetega toetada. Omavalitsused on mõistnud, et elanike arvutikasutuse süvenedes oodatakse neilt samalaadset e-teenuste pakkumist kui näiteks pankade poolt. Praegu sooritab pankade andmetel 99% inimestest oma pangatehingud elektroonilisi kanaleid kasutades, eeskätt Interneti-pangas Hanza.net ja U-Net. Kuna inimesed oskavad ennast Interneti-pangas autentida, on pangaportaalide kaudu võimalik siirduda ka avaliku sektori e-teenuste kasutamise juurde.

Arvestades omavalitsuste eelarve mahtu ning tehnilist otstarbekust, on mõistlik omavalitsuste e-teenused juurutada ühiselt koos riigiga. E-kodaniku portaalis on praegu üleval 63 omavalitsuse teenused. Ainult Tartu linnavalitsus pakub 14 e-teenust, teised omavalitsused piirduvad vaid kirjaga omavalitsusele ning Tallinn pakub reklaamiloa menetlust.

Järgmiste sammudena peaks seadusandja tasemel kirjeldama miinimummahtu teenustest, mida peab iga omavalitsus pakkuma ka e-teenusena. Samal ajal peaks teenusega tehtama ka juurutus- ning arendustööd, mis erinevaid infosüsteeme kasutataval omavalitsustel muudaks selle ülesseadmise hõlpsaks.

Paralleelselt tuleks igati propageerida digitaalallkirja kasutamist. Kuigi omavalitsused oma kodulehekülgedel digitaalallkirja kasutamist ei propageeri, kasutab juba veerand omavalitsustest kodanikega ja teiste ametnikega suhtlemisel ning 18% juhtudel suhtluses ettevõtjatega digitaalallkirja. Digitaalallkiri kui universaalne vahend dokumentide ja allkirjastaja autentsuse tõestamiseks on teine suurepärane vahend e-teenuste kasutuselevõtuks. Nimetatud tegevused nõuavad aga olulist ja plaanipärast riigi toetust, mis praegu sisuliselt puudub.

8. Koostöö riigi ja maavalitsustega

Omaavalitsuste koostöö riigi ja maavalitsustega on praegu veel väga nõrk. Puudub riigi määratud institutsioon, kes omaavalitsuste IKT-arengut toetaks ja koordineeriks. Ükski ministeerium ei pea seda oma tegevuseks. Riigi Infosüsteemide Arenduskeskus ei ütle koostööst ära, kuid vastav tegevussuund seal puudub.

Maavalitsuste ülesannete hulka ei kuulu omaavalitsuste IKT-alane teenindamine, nõustamine ja koordineerimine. Õnneks on mitmes maavalitsuses IT-juhid, kes on selle ülesande endale vabatahtlikult võtnud. Nendes maakondades on ka selgelt märgata paremaid ühise tegevuse tulemusi. Kaaluda tasuks maakondlikult kõiki omaavalitsusi ja maavalitsust ühendava IKT tööühiku või nõukogu loomist.

Omaavalitsuste hinnang riigi toetusele on väga madal. Positiivse suhtumise on pälvinud “Tiigrihüppe” programm, kuid kuna Tiigrihüppe Sihtasutus on oma tegevuses iseseisev, ei saa “Tiigrihüppe” ja hariduse IKT arendamise (puuduva) programmi vahele panna võrdusmärki. Omaavalitsused ootavad jätkuvat toetust koolide IKT-infrastruktuuri finantseerimisele.

Ka “Külatee” programmi suhtes on piisavalt skepsist. Ilmselt on see tingitud programmi esimeses etapis tehtud vigadest, millest loodetavasti on õpitud. Ükski omaavalitsus ei eita vajadust Interneti viimisel turutõrkepiirkondadesse, pigem teeb KOVide inimesi murelikuks vähene konsulteerimine kohalike olude arvestamiseks.

Ometi ei saa riik ja omaavalitsused toimida vaid kellegi entusiasmist. IKT on tegevusvaldkond, mille abil saab inimeste elu oluliselt lihtsamaks muuta. Infoühiskonda minek ei tähenda mitte ainult e-teenuste juurutamist, mille abil inimestel on reaalselt võimalik kokku hoida aega ja raha, vaid ka info esitamist uuel viisil, selle kergesti leitavaks muutmist ja aktiivset pakkumist. Informatsiooni lihtne leitavus ja kättesaadavus omakorda loovad võimaluse inimeste paremaks kaasamiseks kohaliku elu otsustusprotsessidesse, muutes otsused paremaks ja inimestele arusaadavamaks.

See kõik nõuab omaavalitsustelt suuri tehnilisi ja organisatsioonilisi jõupingutusi, millega kaasnevad vältimatult suured kulud. Ühiste arendustegevuste kaudu on võimalik vältida dubleerimist ning säästa oluliselt raha.

9. Riskid omaavalitsuse tegevusele

Järgnevalt analüüsime, kuidas mõjutavad kohaliku omaavalitsuse tööd järgmised riskid:

- ebapiisavast ja ebatäpsest informatsioonist tulenevad riskid;
- ebaoperatiivsest asjaajamisest tulenevad riskid;
- arvutisüsteemide puudustest tulenevad riskid;
- mitmesugused tarkvara kasutamisega kaasnevad riskid.

Ebapiisavast ja ebatäpsest informatsioonist tulenevad riskid

Kohalik omaavalitsus saab tegutseda vaid täpsetele andmetele tuginedes. Praegu on Eestis võetud suund kasutada keskseid registreid, mis tagavad andmete ühtsuse ning dubleerimise vältimise. Ka omaavalitsused saavad kõiki vajalikke registreid kasutada.

Eelduseks on vaid vastavate infotehnoloogiliste lahenduste kasutamine, mis eeldab vastavat riist- ja tarkvara ning turvalist andmesidet.

Seega on IKT-arenguga mittekaasaminevate või kõrvalejäävate omavalitsuste riskiks see, et nad ei ole ühel hetkel võimelised osutama oma elanikele teenuseid, mida saab osutada vaid riiklikke registreid kasutades. Samuti on risk, et kui teenuseid osutatakse ebatäpsete andmete põhjal, muutub teenuse sisu ebaadekvaatseks ning suureneb pettuste võimalus (näiteks sotsiaaltoetuste puhul).

Ebaoperatiivsest asjaajamisest tulenevad riskid

Inimesed ja ettevõtted eeldavad tänapäeval, et teenuseid osutatakse kohe ja ilma viivitusteta (vähemalt alustatakse protsessi). Kui omavalitsus ei ole oma ebapiisava infotehnoloogilise võimekuse tõttu suuteline teenuseid riigi või võimekamate omavalitsustega samasuguse kiirusega osutama, muutuvad sellised omavalitsused veelgi enam "tõrjutumaks", kuna sinna ei tule ei uusi investeeringuid, töökohti ega elanikke. Samuti eeldavad nii võimalikud elanikud kui ka investorid omavalitsuselt atraktiivset info pakkumist veebi vahendusel.

Arvutisüsteemide puudustest tulenevad riskid

Arvutisüsteemide tehniline mahajäämus või vigane toimimine aeglustab kogu omavalitsuse tegevust, kuna enamik suhtlusest koostööpartnerite ja sidusinstitutsioonidega käib elektrooniliselt. Kõik vajalikud andmed on tänaseks paigutatud ka digitaalsesse infobaasidesse. Seega tuleb arvutisüsteemide puudustest tulenevaid riske hinnata väga suureks, kuna kogu asjaajamine võib seiskuda ning vigadest tekkinud probleemide lahendamine võib võtta palju aega ja vahendeid (tüüpilised probleemid: andmete taastamine, ebaõigete andmete selekteerimine ja kustutamise, infosüsteemi seiskumise või häiretega kaasnev üldine võimetus töötada, viivitused maksetes ja sellega kaasnevad viivised jne).

Mitmesugused tarkvara kasutamisega kaasnevad riskid

Tarkvaraga kaasnevad peamised riskid on järgmised:

- **Illegaalse tarkvara kasutamine.** Rahanappusel installeeritakse legaalse soetamise asemel illegaalsed koopiad. See toob omavalitsusele kaasa nii rahalisi kui ka andmeturberiske. Illegaalse tarkvara installeerimine ja kasutamine on kriminaalkorras karistatav, samuti õõnestavad sellised juhtumid oluliselt omavalitsuse usaldusväärust.
- **Vananenud, ilma toetuseta tarkvaraversioonide kasutamine.** Ka kommertstarkvara puhul lõpetatakse mõne aasta jooksul pärast uute versioonide turule toomist vanematele versioonidele toe andmine ning turvaaukude parandamine. Seega võivad probleemid ilmnedagi nii tarkvara toimimises kui ka turvalisuses ning omavalitsuse risk seisneb käitluskindluses ja andmete turvalises säilitamises.
- **Sama tarkvara erinevate versioonide kasutamine.** Probleem on tingitud sellest, et koos arvutitega soetatakse ka tarkvara ning eri aegadel ostetud arvutitele on installeeritud erinevad versioonid. Risk seisneb valdavalt selles, et erinevate versioonide vahel võib esineda konflikte ning andmed kanduvad

versioonide vahel edasi moonutatult ja vigadega. Eriti oluline on probleem raamatupidamis- ja andmebaasitarkava puhul.

KOVide ootused riigile teemade kaupa

1. Ühine infosüsteemide arendamine. Maakonna või suurema regiooni kaupa ühtse (veebipõhise) dokumendihalduse, raamatupidamise, GISi, koolide infosüsteemide jt lahenduste väljatöötamine ja juurutamine.
2. Kodanikuportaali arendamine ning sellesse omavalitsuse e-teenuste integreerimine.
3. Ühine e-teenuste arendamine. Arvestades asjaolu, et dokumendihalduses kasutatakse 3–4 laialt levinud programmi, on mõistlik e-blanketid erinevatele dokumendihaldussüsteemidele ühiselt välja töötada ja juurutada koos keskseid registreid kasutavate liidestega.
4. Riigipoolse projektipõhise rahastamise pakkumine KOVide või regionaalsete IKT-projektide rahastamiseks. Tihti on regionaalsel tasemel vaimukaid ideid, mida ei ole võimalik rahastada vaid KOVi oma eelarvest. Seetõttu oleks vajalik, et igal aastal saaks projektikonkursi kaudu sellistele ideedele taotlelda täiendavat finantseerimist.
5. Riiklike programmide jätkuvus. Praegu ei ole KOVides selgust, milliseks kujunevad riiklikud IKT-programmid lähiaastatel. Kas haridusprogrammidest (nt “Tiigrihüpe”) finantseeritakse ka edaspidi koolide IKT-infrastruktuuri või mitte, on raske prognoosida. Samuti kerkivad esile küsimused, millised on Interneti kättesaadavuse parandamise programmid lähiaastatel, millised on riiklikud e-teenuste arendamise programmid.

Ettepanekud edasiseks tegevuseks

- Kokku tuleb leppida tõhusa koostöömudeli loomine omavalitsuste ja riiklike institutsioonide vahel. Selle mudeli loomisesse tuleb kaasata maakondlikud omavalitsusliidud, Eesti Linnade Liit ja Eesti Maaomavalitsuste Liit, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ning Siseministeerium, samuti RIA. Käesoleva töö käigus on meil raske välja pakkuda, kas vastutav ministeerium peaks olema Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (edaspidi MKM) või Siseministeerium. Kindlasti on vaja ühistegevust, kuna MKM jääb igal juhul koordineerima riigi infosüsteemide arendamist, Siseministeerium aga vastutama riigi regionaalse harmoonilise arengu eest.
- Kindlasti vajab täpsustamist maavalitsuste ja sealsete IT-juhtide roll. Meie arvates on maavalitsuse IT-juhtide näol tegemist oma ala spetsialistidega, kel on suurepärase ülevaade maakonna omavalitsustes toimuvast ning nad on tihti ka maakonda hõlmavate IKT-projektide sisuliseks eestvedajaks. Seega tuleks nende tegevus „legaliseerida”, anda neile õigused, kohustused ja vahendid nii maakondlike kui ka maakonnavaheliste IKT-projektide arendamiseks.
- Riiklikul tasemel (näiteks Eesti infoühiskonna arengukavas) tuleb selgelt sõnastada, et riigi eesmärk on kogu avaliku sektori, sh omavalitsuste infoühiskonda viimine. Senine praktika, kus iga omavalitsus iseseisvalt üritas oma plaane realiseerida, ei ole osutunud tõhusaks.

- Otstarbekas on luua riiklik programm omavalitsuste infoühiskonna teenuste ühiseks väljaarendamiseks ning koostada detailne kohalike omavalitsuste infoühiskonna rakenduskava aastateks 2007–2010 (perspektiiviga kuni 2013) ning tagada plaani finantseerimine riigi ja KOVide koostöös.
- Riiklikus arengukavas Euroopa Liidu tugifondide kasutuselevõtuks aastateks 2007–2013 ette näha meetmed omavalitsuste IKT- ja infoühiskonna-alaste tegevuste toetamiseks.
- Samuti tuleb analüüsida avaliku sektori ühiste teenuste osutamise võimalikkust omavalitsuses, vallamajades ja linnavalitsustes. Infoühiskonna teenuste planeerimisel tuleb lähtuda põhimõttest, et elanik peab saama tellida nii riigi kui ka omavalitsuse teenuseid nii iseteeninduse kaudu Interneti vahendusel kui ka riigi või omavalitsuse teeninduspunktidest. Välistada tuleb suure hulga erinevate ametkondade teenindusbüroode loomine. Selleks on ülimalt oluline kodanikuportaali arendamine ning sellesse nii riigi kui ka omavalitsuse teenuste kiire integreerimine.

V. Kokkuvõtteks

Kuigi omavalitsuste varustus IKT-vahenditega on rõõmustavalt hea, on omavalitsuste ja riigi koostöö infoühiskonna teenuste arendamisel seni olnud väga habras. Kui Eesti soovib riigina säilitada oma edu e-riigina, peab viivitamatult käivitama ühistöö omavalitsuste ja riigi vahel.

Probleemid, mis meie ees seisavad, ei ole niivõrd tehnoloogilised kui organisatsioonilised. Nende lahendamise võtmeks on soov näha omavalitsust kui riigi funktsioneerimise ühte kõige olulisemat osa, soov teha horisontaalset ja vertikaalset koostööd ning lõhkuda ametkondlikud mugavusbarjäärid, mis õigustavad senist ignorantsust probleemide suhtes.

III OSA

BEGIXI ENESEHINDAMISANKEEDI ANALÜÜS

I. Uuringu eemärk

BEGIX (*Balanced E-Government Index*) on vahend, mille abil on võimalik iseseisvalt hinnata oma organisatsiooni e-valitsemise üldist kvaliteeti. Küsitlusleht on eelkõige suunatud kohalikele omavalitustele, kuid samas sobib ka muudele avalikele institutsioonidele. KOVide esindajad täitsid küsimustiku 2006. aasta projekti “Infoühiskond Eesti kohalikes omavalitsustes” lisana.

Eneseanalüüsi ankeet paluti täita selleks, et saada ülevaatlikku hinnangut KOVide IKT-olukorrast, KOVides töötavate spetsialistide vaatenurgast. Lisaks oma tulemuste võrdlemisele teiste asutuste keskmisega annab BEGIXi andmebaas kasutaja poolt valitud vastusevariantide põhjal vastajale automaatselt vajalikke nõuandeid selle kohta, kuidas organisatsioon saaks oma e-valitsuse tegevust edaspidi optimeerida, ning see on ka enesehindamisankeedi mõte.

BEGIX-uuringu põhieesmärgiks oli eelkõige õhutada omavalitsusi põhjalikumalt analüüsima oma olukorda, võrdlema oma seisundit teistega ning saama nõuandeid edaspidiseks arenguks. Kõrvaltulemusena saime infot ankeedi täitnud omavalitsuste enesehinnangutest, mida käesoleva uuringu kontekstis tuleks siiski käsitleda kui abistavat lisamaterjali.

II. Metoodika

BEGIXi küsimustik koosneb viiest tasemest ehk viiest koondteema alla viidud küsimusteplokist (“Kasulikkus”, “Efektiivsus”, “Osalemine”, “Läbipaistvus”, “Muudatuste juhtimine”), sisaldades kokku 27 küsimust (vt lisa 1).

Kuna küsimustes käsitletakse kõiki asjaomaseid valdkondi alates organisatsiooni süsteemitehnilise varustuse efektiivsusest kuni kasutaja osalemise võimalusteni, soovitatakse esitatud analüüsitööriistale vastamiseks kasutada kõikide organisatsiooni spetsialistide abi (haldusjuhid, IT-tugiisikud, e-valitsuse projektijuhid, personali-nõukogu esindajad jt).

Pärast täielikku oma asutuse kodulehekülje hindamist saab küsimustiku täitja samal BEGIXi veebilehel kohe teada oma vastuste tulemuse. Tulemusest saab teada, kui võrd edukas on vastaja organisatsioon olnud, võrreldes selle uurimuse teiste osavõtjatega. Tulemusena kuvatakse ekraanile sagedusgraafik vastatud küsimuste keskmise skaalana. Skaala küsimustiku vastamiseks on ühest viieni, kus 1 on samaväärne eitava vastusega ning 5 on samaväärne jaatava vastusega (1 - “Ei”, 2 – “Pigem ei”, 3 – “Keskmiselt”, 4 – “Pigem jah”, 5 – “Jah”) (vt joonis 1).

Asjatundja kaasamine küsimustiku vastamisel on oluline selleks, et saada võimalikult täpne tulemus, tänu millele genereerib BEGIXi andmebaas eespool mainitud suunavaid nõuandeid e-valitsuse edaspidiseks parandamiseks. Joonisel 1 on välja toodud vaid osa soovitusi, mis antud juhul kasutajale edastatakse. Erinevate soovitude saamiseks saab täita ankeedi aadressil www.begix.net.

Joonis 1

Vastamisel kontrollib süsteem kõikide küsimuste täitmist (vastasel korral annab veateate) ning ka küsimustiku alguses küsitud organisatsiooni nime, vastaja e-posti aadressi ning vähemasti perekonnanime. Süsteem kontrollib mingil määral ka vastuste õigsust ehk vähemasti ühe erinevuse olemasolu vastuste skaalal. Kui vastaja sisestab kõikidele küsimustele vastuse "Keskmiselt", annab süsteem veateate. Kuna küsimused hõlmavad erinevaid teemasid ning sama vastuse õigsus 27 küsimuse ulatuses ei ole tõenäoline, kuvab süsteem vastusena küll tulemuste graafiku, kuid soovitude saamiseks palub küsimustiku uuesti täita (vt joonis 2).

Joonis 2

“**Kasulikkuse**” all mõistetakse antud kontekstis organisatsiooni (KOV) kodulehe lihtsust, informatiivsust ning kasutajasõbralikkust inimese jaoks, kes kodulehte külastab (edaspidi kasutaja). Veebileht peab tagama kasutajale e-teenuste olemasolu ning lihtsa kasutamise. Veebileht peab olema ülevaatlik ning vajaduse korral peab kasutaja saama otsida vajalikku teenust/infot otsingumootori abil.

“**Efektiivsuse**” alamjaotus uurib organisatsiooni arvutisüsteemi efektiivset tööd, mis on seotud suhtlusega inimestega, kes selle organisatsiooni kohta infot soovivad. Kogu vahetatav infohulk peab olema dokumenteeritud ning organisatsioonisiselt ühtselt kättesaadav. Samuti peab olema e-teenuste struktuur pidevalt uuendatud, haldamisega seotud kulud peaksid olema eelnevalt analüüsitud ning süsteemil peab olema tugiisik, kes lahendab vajaduse korral probleemid ning tõrked.

“**Osalemine**” tähendab kasutajatele antud võimalust osaleda e-teenuste väljatöötamise otsustusprotsessides. See tähendab, et organisatsioon korraldab küsitlusi või muus kontekstis arutelusid (foorumid vms) e-teenuste vajalikkuse kohta ning küsib inimeste arvamust.

“**Läbipaistvus**” tähendab organisatsiooni kodulehel oleva avaliku teabe kättesaadavust kõikidele kasutajatele, andes avalduse või taotluse täitjale võimaluse jälgida oma dokumendi töötlemise kulgu, järgides seejuures kindlalt kasutajate privaatsuse turvanõudeid.

“**Muudatuste juhtimine**” annab ülevaate sellest, kas organisatsioonis on e-teenuste väljatöötamiseks kaasatud eksperte väljastpoolt, kas e-teenuste edaspidine arendamine on eraldi selleks tarbeks loodud meeskonna töö ning kas edusammudest ja arengutest teavitatakse ka kasutajaid.

III. Eneseanalüüsi tulemuste esitamine

17. aprillil saadeti kõikidele KOVidele välja e-kiri, kus paluti täita manusena kaasas olev IT-potentsiaali küsimustik (MS Exceli tabel) ning BEGIXi enesehindamisankeet viitega kodulehele www.begix.net. Kuna ankeete tagastati väga vähe (21 BEGIXi ankeeti), saadeti 8. mail välja meeldetuletuseks uus e-kiri, kus paluti täita nii küsimustik kui ka enesehindamisankeet. Palutud tähtajaks, 12. maiks oli BEGIXi ankeet täidetud 38 KOVi esindaja poolt ning kuna ka IT-potentsiaali küsimustik oli saadetud tagasi vaid 64 vallavalitsuse nimel, saadeti 15. mail välja kolmas meeldetuletuskiri tavakirjana. Lõpliku tulemusena täitis 227 KOVist BEGIXi veebipõhise ankeedi 59, sh 56 vallavalitsust ning 3 linnavalitsust.

Enesehindamisankeetide keskmised tulemused on sisestatud koondtabelisse maakondade kaupa. Kuna ankeedi täitis vaid kolm linnavalitsust, siis eraldi üldistust teha ei saa. Kokkuvõtlik tabel sisaldab nii linna- kui ka vallavalitsuste arvutatud keskmisi (vt tabel 1). Kuna küsimustik koosneb erinevatest küsimuste plokkidest, on KOVi e-valitsemise olukorrast parema ülevaate saamiseks maakondade keskmised arvutatud alamteemade järgi (“Kasulikkus”, “Efektiivsus”, “Osalemine”, “Läbipaistvus”, “Muudatuste juhtimine”). Värvid tabelis näitavad keskmise tulemuse taset:

- tumeroheline – väga hea tulemus (jäab hinde 4 ja 5 vahele);
- heleroheline – üle keskmise tulemus ehk hea (jäab hinde 3 ja 4 vahele);

- heleoranž – alla keskmise tulemus ehk kasin (jäab hinde 2 ja 3 vahele);
- tumeoranž – alla keskmise halb seis (jäab hinde 1 ja 2 vahele).

Konkreetsimate tulemuste näitamiseks aktiivsematest KOVIDest, kes BEGIXi ankeedi täitsid, on koostatud tabel, kus on eraldi välja toodud iga eneseanalüüsi läbi teinud KOVi keskmised tulemused küsimustiku alamteemade järgi (vt tabel 2). Tabelis 2 on tulemuste keskmised tasemed välja toodud sama kirjelduse alusel nagu tabelis 1 (värvide tumeroheline, heleroheline, heleoranž ja tumeoranž baasil). Tabelis 2 esitatud numbrid maakondade juures märgivad omavalitsuste arvu maakonnas ja vastajate arvu antud omavalitsusest, näiteks Harjumaa 18/5 tähendab, et maakonnas on 18 valda, kellest vastas 5 omavalitsust.

IV. Kokkuvõtlikud andmed ja analüüs

Kuigi väljasaadetud kirjades paluti täita nii IT-potentsiaali küsimustik kui ka BEGIXi ankeet, saab saadetud vastuste põhjal näha, et kõikidest IT-potentsiaali küsimustiku täitjatest (121 KOVi esindajat 227-st) täitis BEGIXi ankeedi 52. Ülejäänud 7 KOVist täitis organisatsiooni esindaja vaid BEGIXi küsimustiku ning jättis IT-potentsiaali küsimustiku täitmata ning tagasi saatmata. Siit on näha, et üle poolte IT-potentsiaali küsimustikule vastanutest jättis eneseanalüüsi tegemata. (vt küsimustik lisa 1).

Kuna palve ankeeti täita saadeti kõikidele KOVIDele üle Eesti, mitte valikuna võrdsele arvule KOVIDele maakondade kaupa, on tulemused väga erinevad ning seetõttu ei saa välja tuua ühtset ülevaadet organisatsioonide e-valitsemise olukorra kohta.

15 maakonnast ei ole BEGIXi ankeeti täitnud Hiiumaa omavalitsused. Teistest maakondadest on ankeedi täitnud vähemalt 2 vallavalitsust. Kõige rohkem täideti ankeete Tartumaal (8 vallavalitsust); seejärel Saaremaal (6 vallavalitsust ja linnavalitsus); Harjumaal ja Raplamaal (5 vallavalitsust); Ida-Virumaal, Lääne-Virumaal, Põlvamaal ja Viljandimaal (4 vallavalitsust ning 2 linnavalitsust); Jõgevamaal, Läänemaal, Pärnumaal ja Valgamaal (3 vallavalitsust). Järvamaalt ja Võrumaalt tuli vastus kahelt vallavalitsuselt.

Kuigi tabelist 1 järeldub, et organisatsiooni enda hinnangul on kasutajatele kõige mugavamad ning informatiivsemad Pärnumaa valdade kodulehed, mille tulemus 3,47 on veidi üle keskmise, jäädes vastusevariantide “Keskmine” ja “Pigem jah” vahepeale, ei saa selle tabeli põhjal üldiseid järeldusi teha, kuna näiteks Pärnumaa 19 KOVist on vastanud vaid kolm. 227 KOVist kokku on aga vastanud alla poole – 59 omavalitsust.

Keskmine olukord tabeli 1 põhjal on “Hea” ja “Kasina” vahepealne. Nagu näha nende 59 KOVi tulemuste põhjal, ei ole “väga head” keskmist hinnet üheski maakonnas ühegi küsimuste alamploki ulatuses.

Tabel 1. Maakondade (valla- ja linnavalitsused) keskmised küsimustiku alam-plokkidena

	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudatuste juhtimine
Harjumaa	3,04	3,83	3,32	3,6	3,08
Hiiumaa	-	-	-	-	-
Ida-Virumaa	3,3	3,75	3	3,54	3,05
Järvamaa	1,8	2,58	2	2,16	1,8
Jõgeva	2,3	2,72	1,87	3	1,93
Lääne-Virumaa	2,25	3,71	2,6	3,67	3,35
Läänemaa	2,47	3,61	2,67	2,94	2,53
Pärnumaa	3,47	3,72	3,6	3,72	3,73
Põlvamaa	2,48	3,23	2,96	3,4	2,68
Raplamaa	2,6	3,57	3,08	3,43	2,84
Saaremaa	2,49	3,05	2,6	2,88	2,49
Tartumaa	2,68	3,02	2,75	3,27	2,85
Valgamaa	1,87	2,94	2,3	2,72	1,53
Viljandimaa	2,08	2,83	2,12	2,6	2,28
Võrumaa	2,9	3,25	2,2	3,58	2,8
<i>Keskmine hinne</i>	2,55	3,27	2,65	3,18	2,64

	väga hea olukord
	hea olukord
	keskine olukord, vajab parandamist
	halb seis, vajab parandamist

Kuna maakondadest oli vastajaid erineval hulgal ning tabeli 1 keskmised ei ole ühtselt võrreldavad, aitab parema e-valitsemise olukorra seisu kajastada tabel 2, kus on eraldi välja toodud omavalitsuste nimed ja arv igast maakonnast eraldi.

Kuna BEGIXi küsimustik jaotub alamteemade kaupa, milles on iga teema all kas 5 või 6 küsimust, on tabelist 2 näha, et vastanud KOVid on osa e-valitsemist puudutavate küsimuste korral vastanud jaatavalt terve küsimusteploki ulatuses. Seda olukorda hindame “väga heaks” ning see kajastub tabelis 2 tumerohelise värvina. Maakondade keskmise taseme puhul (vt tabel 1) sellist olukorda kahjuks ei ole. “Väga heaks” hindab olukorda meie vaatluse all olevast 59 KOVist 17 just “Efektiivsuse” vaatenurgast. “Efektiivsuse” all mõisteti siis olukorda, kus organisatsiooni arvutisüsteemi töö, mis on seotud suhtlusega inimestega, kes organisatsiooni kohta infot soovivad, on heal tasemel; kogu vahetatav infohulk on dokumenteeritud ning organisatsioonisiselt ühtselt kättesaadav; e-teenuste struktuur on pidevalt uuendatud ning haldamisega seotud kulud on eelnevalt analüüsitud; samuti on süsteemil tugiisik, kes lahendab vajaduse korral probleemid ning tõrked.

Tabel 2. Valla- ja linnavalitsuste keskmised küsimustiku alamplokkidena

Harjumaa 18/5	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudatuste juhtimine
Kuusalu VV	3,8	5	4,8	4	4,2
Vasalemma VV	3,2	3,2	3,2	3,6	2,4
Saku VV	1,2	3	1,8	2,8	1,8
Kernu VV	4	4,6	4	4,2	3,4
Viimsi VV	3	4,2	2,8	3,6	3,6
Hiiumaa	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudat.juhtim.
o	o	o	o	O	o
Ida-Virumaa 16/4	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudatuste juhtimine
Mäetaguse VV	3	4	3,2	3,2	2,6
Avinurme VV	3,2	3,2	3,6	3,8	3,2
Aseri VV	4,2	4,6	2,6	3,8	4
Sonda VV	2,8	3,8	2,6	3,2	2,4
Järvamaa 11/2	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudatuste juhtimine
Türi VV	2	2,4	1,8	1,8	1,2
Järva-Jaani VV	1,6	3,4	2,2	2,4	2,4
Jõgeva 10/3	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudatuste juhtimine
Pala VV	1,8	3	2	2,6	1,4
Kasepää VV	2,4	2,4	1,8	2,8	2
Jõgeva VV	2,8	3,4	1,8	3,2	2,4
Lääne-Virumaa 13/4	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudat.juhtim.
Haljala VV	3,2	3,6	2,2	2,8	3
Kadrina VV	1,4	3,6	3,6	4,2	4,4
Vinni VV	1,4	4,6	1,8	3,4	3,2
Väike-Maarja VV	3	4,2	2,8	3,6	2,8
Läänemaa 11/3	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudatuste juhtimine
Martna VV	3,6	4,4	4,2	4,2	3,6
Hanila VV	2	4	2,4	2,6	2,4
Ridala VV	1,8	3,4	1,4	2	1,6
Pärnumaa 19/3	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudatuste juhtimine
Surju VV	3,4	3,6	3,8	3	2,6
Tori VV	3,2	3,4	3,2	4,4	4,4
Saarde VV	3,8	4	3,8	4,2	4,2
Põlvamaa 13/5	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudatuste juhtimine
Vastse-Kuuste VV	3,4	3	3	2,2	2,6
Kanepi VV	2,2	3,6	3,6	4	3,2
Valgjärve VV	1,8	3,2	2,2	4	2,2
Põlva VV	2,4	3,6	3,2	3	2,8
Põlva LV	2,6	3,4	2,8	3	2,6

Raplamaa 10/5	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudatuste juhtimine
Kehtna VV	2,8	4,8	4	3,8	4
Märjamaa VV	3	4	3	3,4	2
Juuru VV	3,2	3	3,2	4	3,6
Käru VV	1,4	2,2	2,2	2,6	1,6
Kohila VV	2,6	4,4	3	3,2	3
Saaremaa 15/7	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudatuste juhtimine
Kaarma VV	2	4,2	2,2	3	2,2
Ruhnu VV	2	2,2	2,6	2,4	3,8
Mustjala vald	2	3,6	2	1,8	1
Pöide VV	2,2	2,4	2,4	3,2	3
Torgu VV	3	2,8	3	3,2	2
Kärla VV	3,4	3,4	3,2	2,8	2,8
Kuressaare LV	2,8	3,8	2,8	3,4	2,6
Tartumaa 19/8	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudatuste juhtimine
Mäksa vald	3	4,4	3,4	4,2	3,4
Nõo VV	3	2,6	2,4	3,6	3
Võnnu VV	1,8	2,4	2,2	3,4	3
Konguta Vv	1,6	2,8	3,2	3,2	2,2
Vara VV	2,2	3,2	2,6	2,8	2,4
Kambja VV	4,4	4,6	3,6	4,2	3,8
Rannu VV	2,6	3,2	3	2,6	2,4
Laeva VV	2,8	2,2	1,6	1,4	2,6
Valgamaa 11/3	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudatuste juhtimine
Hummuli VV	1,2	3	1,6	2	1
Otepää VV	1	2,8	2,4	2,4	1,2
Karula VV	3,4	3,2	3	3,4	2,4
Viljandimaa 12/5	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudatuste juhtimine
Suure-Jaani VV	1	3	2,4	2,4	3,2
Viiratsi VV	3,2	3,6	1,8	2,6	2,2
Paistu VV	3,2	3,2	2,4	3,6	3
Karksi VV	1,8	2,6	2,6	2,4	2
Viljandi LV	1,2	2,8	1,4	1,4	1
Võrumaa 12/2	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudatuste juhtimine
Misso VV	3,2	4,4	2	3,8	2
Meremäe VV	2,6	2,4	2,4	3,2	3,6

	väga hea olukord
	hea olukord
	kesine olukord, vajab parandamist
	halb seis, vajab parandamist

Lisa (BEGIXi eneseanalüüsi küsimustik)

	Kasulikkus	Ei, L1	Pigem Ei	Kesk-miselt	Pigem Jah	Jah, L5
1.	Kas kõik olulised organisatsiooni poolt pakutavad teenused on kasutajale kättesaadavad veebilehe kaudu?	☐	☐	☐	☐	☐
2.	Kas teie organisatsiooni e-teenused on lõpuni realiseeritavad? Kas teenuste kasutamine (sh. e-maksmine) on võimalik interneti kaudu?	☐	☐	☐	☐	☐
3.	Kas teie e- teenused on kasutajale kättesaadavad ühise veebilehe kaudu (nn "One Stop Shop" põhimõtte rakendamine)?	☐	☐	☐	☐	☐
4.	Kas veebileht on varustatud kasutajaabiga (nt. kas on võimalik kasutada otsingumootorit?) ning kas on olemas tugiteenuse võimalus (nt. telefoniteenus)?	☐	☐	☐	☐	☐
5.	Kas teie veebilehe kujundus on ühtne ja kasutajasõbralik? Kas seejuures toimub järjepidev kasutajamugavuse analüüs ning kujunduse kohaldamine vastavalt kasutajate vajadustele?	☐	☐	☐	☐	☐
	Efektivsus	Ei, L1	Pigem Ei	Kesk-miselt	Pigem Jah	Jah, L5
6.	Kas teie e-teenuste protsessid ja ülesehitus on dokumenteeritud ja neid täiustatakse pidevalt?	☐	☐	☐	☐	☐
7.	Kas teie organisatsiooni kõik tökohad on ühendatud sisevõrku ja kasutusel on ühtne tarkvara?	☐	☐	☐	☐	☐
8.	Kas e-teenuste rakendamise seotud rahalisi ressursse planeeritakse ja analüüsitakse nendega seotud kulutusi?	☐	☐	☐	☐	☐
9.	Kas teie veebilehelt kasutajate sisestatavad andmed (kirjad, taotlused jne) on integreeritud teie organisatsiooni ülejäänud infosüsteemiga?	☐	☐	☐	☐	☐
10.	Kas organisatsioonis on olemas IT tugiisik(ud) ja süsteemid probleemide kiireks lahendamiseks?	☐	☐	☐	☐	☐
11.	Kas kogu teie organisatsiooni varustus laua- ja sülearvutitega ning internetiühendusega vastab vajadustele?	☐	☐	☐	☐	☐
	Osalemine	Ei, L1	Pigem Ei	Kesk-miselt	Pigem Jah	Jah, L5
12.	Kas kasutajal on veebilehe kaudu vahetu juurdepääs töötajatele ning asjaomastele koostööpartneritele (näiteks e-posti teel)?	☐	☐	☐	☐	☐
13.	Kas e-teenuste väljatöötamise kaasatakse ka nende kasutajad ja kas e-teenuste täiustamiseks ja arendamiseks korraldatakse regulaarseid küsitlusi klientide hulgas?	☐	☐	☐	☐	☐
14.	Kas e-teenuste kasutajatel on võimalus ise osaleda teie organisatsioonis aset leidvates otsustusprotsessides?	☐	☐	☐	☐	☐
15.	Kas kodanikele korraldatakse e-teenuste kasulikkust tutvustavaid üritusi (sh. kas selleks kasutatakse erinevaid kanaleid nt. ajalehti, raadiot jne.)?	☐	☐	☐	☐	☐
16.	Kas oluliste otsuste langetamisel konsulteeritakse avalikkusega ja kas kodanikel on võimalus osaleda organisatsiooni poliitilises elus organisatsiooni poolt loodud suhtluskanalite (nt. foorumid, diskussioonid) kaudu?	☐	☐	☐	☐	☐
	Läbipaistvus	Ei, L1	Pigem Ei	Kesk-miselt	Pigem Jah	Jah, L5

17.	Kas teie organisatsiooni veebilehel on olemas kõik võimalik avalik teave?	☐	☐	☐	☐	☐
18.	Kas organisatsiooni veebilehel viiakse pidevalt sisse uuendusi nii, et teave ilmub võrku ajakohaselt ja vastavalt vajadusele?	☐	☐	☐	☐	☐
19.	Kas kodanikule võimaldatakse saada interneti kaudu pidevalt teavet oma päringu või taotluse läbivaatamise seisu kohta?	☐	☐	☐	☐	☐
20.	Kas kodanikele ja ettevõtetele on teie organisatsiooni oluliste õiguslike ja poliitiliste menetluste kulg arusaadav ja kas kodanikele on kättesaadavad vajalikud põhjendused koos taustinformatsiooniga?	☐	☐	☐	☐	☐
21.	Kas on tagatud veebilehe kasutajate privaatsus? Kas turvastandardeid selgitatakse kasutajale mõistetavalt ja neid järgitakse?	☐	☐	☐	☐	☐
22.	Kas te kogute informatsiooni teiste organisatsioonide e-teenuste kohta ja arvestate vastavaid kogemusi oma tegevuste edasises kavandamises?	☐	☐	☐	☐	☐
	Muudatuste juhtimine	Ei, L1	Pigem Ei	Keskmiselt	Pigem Jah	Jah, L5
23.	Kas info-ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) arengust tulenevad võimalused on organisatsiooni üldstrateegia püsivaks koostisosaks?	☐	☐	☐	☐	☐
24.	Kas te kaasate e-teenuste väljatöötamise süstemaatiliselt eksperte ja konsultante väljastpoolt organisatsiooni?	☐	☐	☐	☐	☐
25.	Kas teil on e-teenuste järjepidevaks arendamiseks kasutada asjatundlik (projektijuhtimis)meeskond?	☐	☐	☐	☐	☐
26.	Kas kõiki osapooli (organisatsiooni töötajaid, kodanikke, majandusringkondi) teavitatakse organisatsiooni IKT kasutamise strateegiast, eesmärkidest ja edusammudest?	☐	☐	☐	☐	☐
27.	Kas organisatsiooni töötajad on kaasatud infoühiskonna projektidesse (sh. tagasiside saamine töötajatelt, nende kaasamine vastavatesse aruteludesse) ning kas töötajatele korraldatakse koolitusi antud valdkonnas?	☐	☐	☐	☐	☐